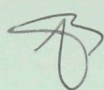
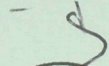
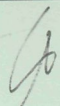

Historische Kring Bemmel

Jaargang 11, nr. 3
September 2001

1754-122 - - RS -

Historische Kring Bommel

ISSN 1384-9271

Uitgave ten behoeve van de leden, jaargang 11 no. 3.

Inhoudsopgave:

Woord van de voorzitter	1
Palingvisser -'schokker'- op de Waal	2
Verstedelijking tussen Bommel en Elst	9
De gesproken brief	12
Kringblad van september in oktober	15
Kasteel 'De Poll' opgespoord	16
Autorijden in de jaren vijftig	18
't Is historisch (8) - Market Garden	29
Een krantenknipsel (31)	30
Uut de ouwe deus (31)	31
In Ressen stond een huis - Aan de Bouwlustlaan	32
De kinderen van de Plak	36
Het veer van Bommel naar Ooij	38
Genealogische zoektocht	48
Straatnamen in Bommel, Haalderen en Ressen (19)	59
Onderhoud Donatuskerk afgerond	60
Kalender 2002	62
Kringprijs 2000	63
Ressen het dorp van Sint Vaast	64
Oud archiefmateriaal (14)	66
De Man van Lent en zijn nazaten	68
Internetwetenswaardigheden	70
Boeken	72
Agenda	72
Advertenties	
Colofon	

Kopij volgende nummer:

Dit is de eenendertigste uitgave van het kringblad. Het voornemen bestaat het volgende nummer in december 2001 te laten verschijnen. Kopij voor dat nummer is welkom en kan bij de redactieleden of bij het secretariaat worden ingeleverd. Als uiterste datum van inleveren willen wij graag 15 november 2001 aanhouden.

Woord van de voorzitter

De zomer is voorbij en het culturele seizoen is weer begonnen. In de afgelopen maanden is er -veelal achter de schermen- hard gewerkt aan het beleefbaar maken van onze historische omgeving. Het bestuur heeft, naast de jaarlijks terugkerende werkzaamheden voor de nieuwe kalender, een flinke bijdrage geleverd aan de totstandkoming van de prachtig uitgegeven en lezenswaardige publicatie Monumentenboek Bemmeler. In het gemeenschapshuis 'De Kosterij' in Ressen werd op zaterdag 8 september jl. het eerste exemplaar uitgereikt door Pierre Cuypers, voorzitter van initiatiefnemer Stichting Streekmuseum Over-Betuwe, onder toezicht van de auteurs, fotograaf, de sponsors, de besturen van de historische kringen van Bemmeler en Doornenburg en diverse genodigden. Daags erna is de verkoop gestart tijdens de druk bezochte Culturele Manifestatie in kasteel 'De Doornenburg'. In het kader van de Open Monumentendag hebben de kringen van Bemmeler, Doornenburg, Gendt en Huissen samen met de Stichting Streekmuseum een folder uitgegeven over de aanwezigheid van de bouwstijl Amsterdamse School in onze streek.

En er gebeurde nog meer: op uitnodiging van de Vereniging Dorpsbelangen Ressen heeft een delegatie van het bestuur gesproken over de toekomstige inrichting van het kasteelterrein in Ressen. Het terrein is gelegen achter de voormalige pastorie aan de Ressenestraat en is jarenlang als gronddepot in gebruik geweest bij de firma Heijting. Momenteel wordt archiefonderzoek verricht om meer over het kasteel en zijn bewoners te weten te komen. Op korte termijn zal ook nog archeologisch en milieukundig onderzoek moeten worden uitgevoerd. Het idee van de projectgroep is om voor de inrichting een prijsvraag uit te schrijven. Ik houd u op de hoogte.

Mocht u nu zelf de kriebels krijgen en denken ik wil ook actief meedoen, informeer dan eens bij de bestuursleden. Uitbreiding van de groep is, met de huidige groei van het ledental, meer dan welkom.

Marc Kocken

P.S. Langs deze weg wil ik iedereen danken voor de hartelijke woorden en steun die ik mocht ontvangen na het noodlottige verkeersongeval van 30 juni jl. waarbij van de medereizigers prof. Jos de Waele en twee K.U.N.-studenten om het leven kwamen. Mijn herstel vordert gestaag.

Palingvisser – ‘schokker’ – op de Waal

De palingvisser of schokker waarover dit verhaal gaat is de heer Aart Moed. Hij werd op 27 augustus 1908 geboren uit het huwelijk van Jan Moed en Berendina Janssen. Jan Moed had een boerderij, gelegen aan de Teselaar, met op meerdere locaties stukken land, deels in eigendom en deels gepacht. Aart werkte bij zijn vader op het bedrijf. Toen hij volwassen werd, kreeg hij kennis aan Tonnie Rikken. Dat was op de volgende manier gekomen.

Toen Tonnie vier jaar oud was, overleed haar moeder. Haar vader kon haar niet verzorgen en daarom ze werd opgenomen bij de familie Alofs in de Essenpas in Haalderen. Toen ze wat ouder was geworden, moest ze mee helpen de kost verdienen. Ze ging uit werken, gedeeltelijk als naaister en gedeeltelijk als hulp in de huishouding. Ze werkte bij meerdere families, onder andere ook bij de familie Derksen aan de Teselaar, burens van de familie Moed. Ze werkte daar twee dagen in de week en deed dat met veel plezier.

Op een dag was Tonnie de was aan het ophangen achter de boerderij van Derksen. Op het land daar achter was Aart Moed aan het werk samen met Hent Rijken. Tonnie riep het tweetal een ‘goeiendag’ toe en Aart vroeg zijn maat wie dat meisje was. Hent zei: “Die ken ik heel goed, daar kun je lekker mee dansen!” Een paar dagen later was Tonnie weer met de was bezig en Aart keek stiekem toe. Die avond stond hij ‘toevallig’ aan de poort en liep met haar mee richting Haalderen. Zo ontstond een verkering, die Tonnie in de grootste problemen bracht. Zij was katholiek en Aart was protestant en dat gaf geen pas! Ze werd bij de pastoor van Haalderen op het matje geroepen en die gaf haar te verstaan, dat ze, als ze de verkering aanhield, uitgesloten zou worden van de sacramenten! Toen ze van haar werk een paar weken later op een dag bij Alofs thuis kwam, stond een tas met kleren klaar. Ze werd, onder druk van de pastoor, uit huis gezet.

Haar broer Albert Rikken, die in Bemmelen woonde, nam zijn zus toen in huis. Maar niet voor lange tijd, want de Bemmelse pastoor zorgde er voor dat ze ook hier het huis werd uitgezet. Schoonzus wilde haar niet laten gaan, maar Tonnie vertrok uit eigen beweging, om broer en schoonzus niet in verlegenheid te brengen. Ze ging naar haar zus in Elst. Die woonde alleen, want haar man was ondergedoken -het was oorlogstijd- en zij was blij met de komst van Tonnie. Ze was dan niet meer zo alleen. De Bemmelse pastoor lichtte evenwel zijn collega in Elst in en die zette zus onder zware druk. De ouders van Aart hadden het hele verhaal gehoord en die vonden dat het zo niet langer kon. De vader van Aart had zelf als wees in een weeshuis gewoond en had alle begrip voor de problemen van Tonnie. Zij kwam toen bij haar aanstaande schoonouders in huis wonen. Op 23 mei 1947 waren Jan en Berendina Moed-Janssen vijftig jaar getrouwd. Op diezelfde dag trouwde hun zoon Aart Moed met Tonnie Rikken.

Foto ter gelegenheid van het 50-jarig huwelijk van de ouders van Aart (links), gemaakt op dezelfde dag als de trouwfoto van Aart en Tonnie (rechts).

Voorlopig zouden ze nog bij Aarts ouders thuis moeten blijven wonen, want een huis hadden ze nog niet. Aart had een half jaar eerder in Amsterdam een boot gekocht met de bedoeling paling te gaan vissen op de Waal en tevens op die boot, een aak, te gaan wonen. Het schip had een lengte van 12 à 13 meter met op het achterschip een kajuit en verder geheel bestaand uit laadruimte.

Henk Moed, een broer van Aart die timmerman was, bouwde een huis op een vloer, die in het ruim op ongeveer halve hoogte werd aangebracht. Als je via de loopplank op het schip kwam, liep je naar rechts het gangboord op en dan had je meteen links de toegangsdeur. Als je door die deur was, moest je een klein trapje af en dan stond je in de keuken. In de rechter zijwand van de keuken was een deur, die toegang gaf tot de woonkamer. Een deur midden in de volgende wand ontsloot de slaapkamer. Van daaruit kon je via een deurtje in de hoek in het vooronder komen, waar later de kinderen zouden slapen. Je kon daar niet rechtop staan en je moest gebukt de bedden opmaken. De oude kajuit aan de achterzijde van het schip werd als opslagruimte gebruikt.

Het schip van de familie Moed.

De loopplank werd alleen in de wintermaanden gebruikt, als het schip dicht bij de steenfabriek aan de wal lag. Van tijd tot tijd moest er dan ijs gehakt worden, om te zorgen, dat het schip vrij in het water bleef liggen. Buiten de wintermaanden lag het schip meer richting Bemmelerwaard, nog nét vóór de krib die in het verlengde ligt van de weg langs de zandgaten in de polder. Het schip bleef daar liggen om te kunnen vissen en je moest dus met een roeiboot naar de wal.

In november 1947 zijn Tonnie en Aart op het schip gaan wonen. Eindelijk hadden ze hun eigen bewoning, konden ze zelfstandig samen zijn en een bestaan opbouwen. Nu kon Tonnie koken wat zij en Aart zelf lekker vonden. Dat koken moest dan wel op een kolenkachel en op petroleumstelletjes gebeuren. Soms ging zo'n oliestelletje wel eens 'blaken'. De vlam was dan iets te hoog gekomen en begon dan te roeten. Als je dat niet op tijd in de gaten had, kwam alles onder een vettige roetaanslag te zitten en het was een heel karwei om dat allemaal weer schoon te krijgen.

Alles wat voor de huishouding nodig was, moest vanaf de wal naar het schip gebracht worden. Water werd in melkbussen, die bij de steenfabriek werden gevuld, per transportfiets naar het schip gebracht en overgeroeid. Kolen, petroleum, later gasflessen, alle levensmiddelen, alles moest per roeiboot naar het schip gebracht worden. Het was behelpen, maar ze waren gelukkig.

Aart stond rond vier uur 's ochtends op. Dan werden met behulp van een handgedraaid lierwerk, dat aan de mast was bevestigd, de netten opgehaald. Aart werkte dan vanuit de roeiboot. Daarin bevond zich een vaste vierkante kist, de bun of beun, waar de paling in werd gedaan. Andere vis die in de fuik terechtgekomen was, werd in Bemmelermarkt verkocht. Aart had daar zijn vaste klanten voor.

Na het legen van de netten moest Aart naar de wal geroeid worden om naar zijn werk te kunnen. Eerst ging hij bij zijn vader koeien melken. Daarna ging hij naar zijn broer Hent Moed, die aannemer was, om daar als opperman in de bouw te werken. Tonnie moest hem dan naar de wal brengen en zelf weer terug roeien, want anders bleef de roeiboot aan de wal en kon ze de hele dag niet van het schip af. Die eerste keer met de roeiboot omgaan, dat viel niet mee, vertelde Tonnie. Je moest in de roeiboot stappen, losgooien en meteen gaan zitten en roeien. Als je niet vlug genoeg was, werd je door de stroom meegenomen. Dan moest je heel hard roeien om uit de stroom in de luwte te komen en zo naar de wal te varen...

Als Aart 's avonds thuis kwam, werden de netten weer uitgezet. Overdag konden de netten niet in het water blijven, omdat er teveel golfslag was van passerende schepen, waardoor de netten zouden beschadigen. Ook kanovaarders konden voor schade zorgen als ze, onwetend, door de netten voeren. Daarom werden ze zo mogelijk gewaarschuwd om uit de buurt van de netten te blijven. Eens sloeg iemand met een kano vlak bij het schip overboord. Met een lange haak wist Aart de drenkeling naar de kant te krijgen, waarna de politie werd gewaarschuwd. De lege kano dreef verder de Waal af. Een andere keer werden twee jongens, die drijfnat in hun kano zaten, aan boord genomen en van koffie voorzien. Aart gaf ze een jas zodat ze geen kou zouden vatten. De jongelui waren hem zeer dankbaar, maar de jas heeft hij nooit meer teruggezien...

Het schip lag zelden alleen, want er waren meerdere palingvissers in de buurt werkzaam. Tonnie herinnert zich een familie Zwemstra en vooral de familie Brinkman, waarmee ze goed bevriend waren. Als er kermis was in Ooij werden door de heren Brinkman en Moed regelmatig kermisgangers tegen betaling naar Ooij overgeroeid en uiteraard later, behoorlijk gevuld en onvast ter been, teruggeroeid. Er werd geen reclame voor gemaakt, maar mensen vertelden aan elkaar door, dat de mogelijkheid van overroeien tijdens de Ooijse kermis bestond en dat was voldoende.

Soms werd wel eens iets heel bijzonders gevangen. Op een dag zat er een zalm van ruim een meter lang in de fuik. Volgens voorschrift timmerde Aart daar een kist voor. Bij café Kemperman, tegenover de 'Kinkelenburg', haalde hij ijsblokjes en die gingen samen met de vis in de kist. Die werd naar de Waalkade

in Nijmegen gebracht, waar hij met een schip mee ging naar Amsterdam. De vis bracht f 800 op! Een buitenkansje. Een andere keer werd een kleinere zalm gevangen, die rond de vierhonderd gulden opbracht.

Op 28 november 1948 werd het eerste kind geboren: Ineke. Zij werd bij de ouders van Aart thuis geboren, want Tonnie kon de laatste dagen niet alleen op het schip zijn. Aart moest nu eenmaal werken. Korte tijd na de bevalling waren ze weer, nu als gezin, terug op het schip. Het kind groeide voorspoedig en begon te kruipen. Op een avond zat vader Aart zijn netten te boeten en op een gegeven moment kroop Ineke er in. Ze kon echter niet meer terug. Wat nu gedaan? Rustig begon Aart de netten over zijn dochter te schuiven tot hij haar er tenslotte uit had. Het kind was helemaal niet bang geweest.

Toen Ineke ging lopen was er een probleem. Je kon haar niet zo maar op het schip los laten. Dat was veel te gevaarlijk. Dus moest ze binnen blijven. Als de koeien in de zomer in de polder liepen en Aart ze daar ging melken, ging Tonnie er wel met Ineke naar toe, zodat ze wat buiten kon rondlopen.

Aart Moed had ook jaren later nog koeien, zoals te zien is op deze foto uit 1985. De stal was aan de Teselaar. Hij woonde toen in de Cuperstraat. Maar als hij na het eten nog naar de stallen wilde, dan zei hij altijd: "Ik ga nog even naar huis."

Op 20 oktober 1951 werd Jan geboren. Intussen was Ineke drie jaar oud en het binnenhouden werd best moeilijk. Er was echter niets aan te doen. Als ze in de winter bij de steenfabriek lagen, ging Tonnie nu en dan met de kinderen naar Haalderen en vandaar met de bus naar Bemmelen naar haar schoonouders.

Op 10 februari 1954 werd Arie geboren. Dat gebeurde op het schip. De twee oudste kinderen waren bij opa en oma in Bemmels, waar Ineke, nu zes jaar oud en schoolgaand, de hele week logeerde. Alleen op zaterdag en zondag was ze op het schip. Zuster Corrie Rikken, de wijkzuster, die tevens een nicht van Tonnie was, werd gewaarschuwd. Het was een strenge winter. De wegen waren spekglad en het duurde nogal lang, voordat de zuster op het schip was om te helpen bij de bevalling. Daar aangekomen zag ze, dat het kind intussen al geboren was en kon ze meteen met de nazorg beginnen! Moeder en kind maakten het uitstekend.

Het leven met kleine kinderen op een schip was vragen om problemen. Als Tonnie naar de wal wilde, dan moest Aart de kinderwagen op de nek nemen en zo de loopplank over. Tonnie had dan Arie op de arm en met de andere hand hielp ze de twee andere kinderen achter zich over de loopplank. Op een dag, toen Tonnie bij de loopplank met een kennis stond te praten, werden ze opgeschrikt door geschreeuw. Jan was gevallen en hing alleen nog met zijn hand aan de plank....

Als het schip niet aan de wal lag, maar bij de krib, moest Tonnie soms alleen met drie kinderen in de roeiboot. Ze moest dan roeien met de kinderen achter zich. Ineke paste op dat Arie niet onvoorzichtig was en over boord kon vallen. Toen Tonnie weer in verwachting was, moest er een andere oplossing gevonden worden. Het was te veel behelpen aan boord. Er was geen elektriciteit en geen waterleiding en dus ook geen wasmachine of andere huishoudelijke apparaten. Verlichting ging op flessengas.

Op een dag raakte Ineke met haar strik het gloeikousje van de gasverlichting. Dat was erg teer en natuurlijk direct stuk en dus zaten ze meteen in het donker. De kinderen konden niet vrij rond lopen en moesten te allen tijde binnen blijven. En nu met een vierde kind op komst werd het wonen aan boord echt heel moeilijk.

Aart Moed zoals hij er graag uitzag.

Aart had op het terrein van de boerderij van zijn ouders een varkensschuur gebouwd. Hij had samen met zijn zus, die tante Zus genoemd werd, de boerderij al van zijn vader overgenomen en was in die tijd gestopt met palingvissen. Hij maakte in de schuur een keuken, een woonkamer en een slaapkamer en daarin

ging het gezin nu wonen. Het schip werd verkocht aan iemand uit Amsterdam, die het als woonboot ging gebruiken.

Het gezin trok in de noodwoning. Ook daar was het behelpen. Ze waren dan wel aan de wal, maar de meeste normale voorzieningen ontbraken. Er was elektrisch licht, maar geen waterleiding. De muren waren heel vochtig. Soms liep het water er in straatjes langs en in de slaapkamer stond bij tijd en wijle het water op de vloer. Dochter Ineke is daardoor langdurig ziek geweest en werd op doktersadvies naar een vakantieoord gestuurd om aan te sterken.

Op 18 april 1957 werd Gerrie geboren. Uiteraard kwamen er mensen op bezoek en plotseling floepte het licht uit. Wat was er aan de hand? Tante Zus, die in het woonhuis van de boerderij woonde, ging vroeg naar bed en deed het licht uit. Het licht in de noodwoning was aan het hare gekoppeld en als tante in bed lag, had het gezin van Aart Moed dus geen stroom meer...

De wijkzuster vond het tenslotte te gek en die maakte er werk van om aan een andere behuizing te komen. Ondertussen was Tonnie weer in verwachting. Pas na de geboorte van Carla op 13 mei 1959 kreeg het gezin, na bemiddeling van Piet Hendriks, de toenmalige gemeenteopzichter, een woning in de Cuperstraat toegewezen. Daar werd het laatste kind van de familie Moed, Irma, geboren.

Tonnie Rikken en Aart Moed op deze foto bij de viering van hun 40-jarig huwelijksfeest in 1987.

Aart overleed op 4 februari 1994. Het gezin was al uitgezwermd en Tonnie verhuisde naar een van de flats boven het MGZ-gebouw, waar ze nu nog woont.

Verstedelijking tussen Bemmelen en Elst

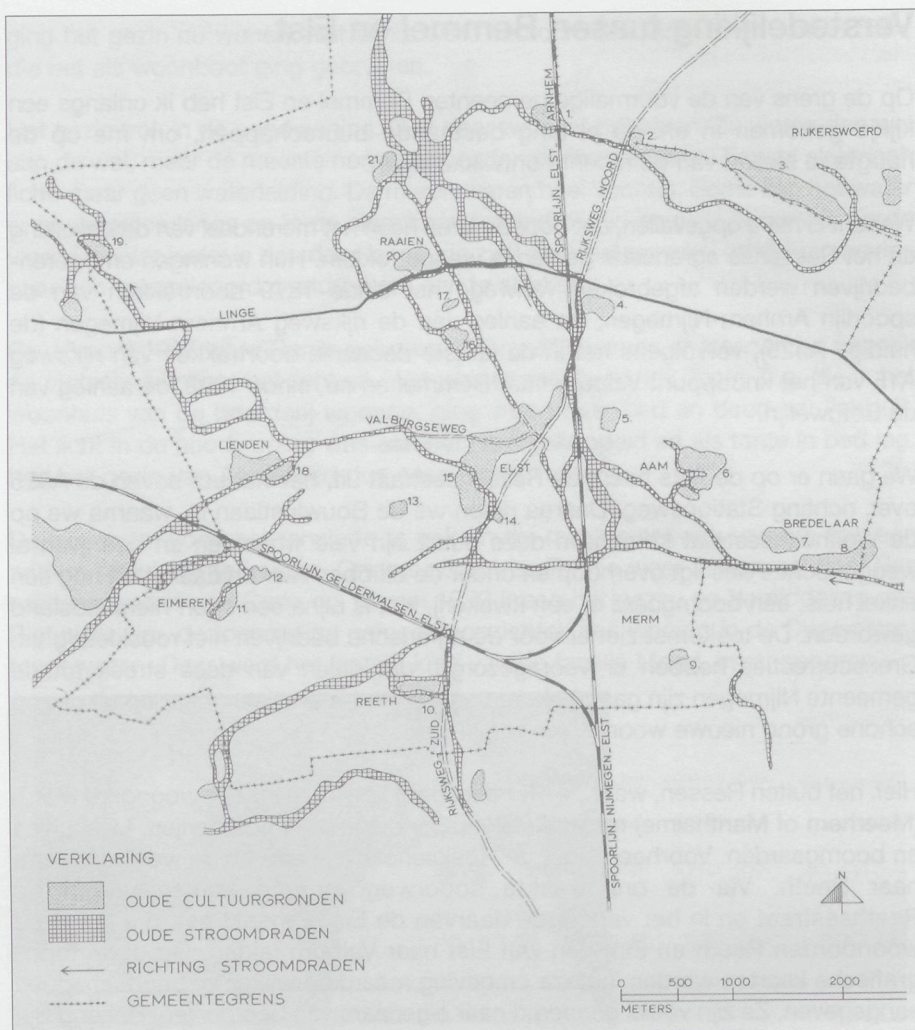
Op de grens van de voormalige gemeenten Bemmelen en Elst heb ik onlangs een kijkje genomen in enkele al lang bestaande buurschappen, om me op de hoogte te stellen van de recente ontwikkelingen.

Wellicht is het u opgevallen, dat door de jaren heen het merendeel van de bevolking uit het Ressenense agrarische gebied is weggetrokken. Hun woningen en boerenbedrijven werden afgebroken vanwege het sinds 1879 doortrekken van de spoorlijn Arnhem-Nijmegen, de aanleg van de rijksweg Arnhem-Nijmegen (de huidige A325), vervolgens het in de laatste decennia doortrekken van rijksweg A15 van het knooppunt Valburg naar Bemmelen en nu, sinds 1998, de aanleg van de Betuwelijn.

We gaan er op de fiets heen, de Ressenensestraat uit, het viaduct boven de A325 over, richting Stationsweg. Daarna rijden we de Bouwlustlaan in, waarna we op de Wolfhoeksestraat komen. In deze buurt zijn vele woningen en bedrijven al weggekocht. Alles ligt overhoop en onder de blubber. Hier en daar staat nog een enkel huis, een boomgaard of een kwekerij. Het is bijna een soort niemandsland geworden. De toekomst ziet er voor de agrarische bedrijven niet rooskleurig uit. Grenscorrecties hebben er voor gezorgd, dat delen van deze streek tot de gemeente Nijmegen zijn gaan behoren en die stad is er alleen maar op uit om op schone grond nieuwe woonwijken te bouwen.

Hier, net buiten Ressen, waar de Mermsestraat ligt, lag eens het woonoord Merm (Meerhem of Marithaime) met enkele verspreid liggende boerderijen, kwekerijen en boomgaarden. Voorheen sloot de Hoeksehofstraat aan op de weg van Merm naar Reeth. Via de onbewaakte spoorwegovergang komen we in de Reethsestraat en in het verlengde daarvan de Eimerensestraat, die langs de woonoord Reeth en Eimeren van Elst naar Valburg leiden. Op oude topografische kaarten worden in deze omgeving meerdere wijken of buurtschappen aangegeven. Ze zijn veelal genoemd naar eigenaars van boerderijen. Bekend zijn nog Lienden of Lijnden bij de Valburgseweg en Rijkerswoerd, nu Arnhem-Zuid.

Merm, Lienden, Rijkerswoerd en Eimeren hebben een cultuurhistorische achtergrond. Daar woonden vroeger de agrarische gezinnen rondom kloosters, waar men voor onderwijs en gezondheidszorg terecht kon. Sinds de vroege middeleeuwen ging men voor feestelijke en gemeenschappelijke liturgische vieringen naar de hoofdkerken in Bemmelen, Ressen, Elst of Huissen. Maar er waren ook op gewone zondagen kleinere kerkgelegenheden voor de bewoners van deze streek in openbare kapellen van kloosters. In Merm moet een klooster gestaan hebben met de naam Mariëntheim.

Uit: Elst van heden naar verleden, door G.J. Mentink.

Verklaring van de cijfers: 1. De Laar; 2. Rijkerswoerd; 3. Rijkerswoerd-De Hoge Woerd; 4. Groenoord; 5. Aam-De Hoge Woerd; 6. Aam; 7. Bredelaar-Het Hoge Veld; 8. Bredelaar; 9. Merm; 10. Reeth; 11. Eimeren; 12. Het Klooster; 13. De Wuurde; 14. Brienenshof; 15. Elst-Dorp en Elst-De Wuurde; 16. Ganzenheuvel; 17. Het Stientjeshofje-De Zwarte Hof; 18. Lienden; 19. Zalingse Bouwing; 20. Raaien; 21. De Distelheuvel.

In Lienden was er een Sint Georgiuskapel. In Eimeren en in Rijkerswoerd waren er kloosters van zusters Franciscanessen – volgelingen van Sint Franciscus – met ieder een kapel. Met de komst van de ‘nieuwe religie’ in de zestiende eeuw werden deze door Staatse troepen geplunderd en verwoest.

De zusters werden verdreven en gastvrij opgenomen in hun moederklooster in Huissen, op Kleefs grondgebied, waar de katholieke godsdienst vrij kon worden beleefd. Op de plek van het voormalige klooster te Eimeren doet niets meer aan het oorspronkelijke klooster denken. Wel is er een Kloosterstraat en op De Wuurde 124 in de tegenwoordige wijk Vosbergen is een boerderij gebouwd met de naam 't Klooster, met als huidige bewoners Arie Breunisse en zijn gezin. Daar moet het klooster van de zusters gestaan hebben.

Eén ding werd ons duidelijk: de voormalige gemeenten Bemmelen en Elst hebben de verstedelijking in dit agrarische woon- en werkgebied niet kunnen tegenhouden. Het was een worsteling tegen asfalt en beton. Een verloren strijd? Als compensatie zijn er nu provinciale plannen om tussen Bemmelen, Elst, Huissen en

Arnhem-Zuid een natuur- en recreatiepark aan te leggen. Het Park Over-Betuwe zou 1100 hectaren groot moeten worden en zou zo'n f100 miljoen gaan kosten. Het rijk zou er aan meebetalen.

Deze boerderij van Roelofs aan de Wolfhoeksestraat 24 te Ressen werd ook gesloopt.

In de zeventiende eeuw werd in Eimeren, op enige afstand van het voormalige klooster, een katholieke statie- of schuilkerk gebouwd. Voor Bemmelenaren die daar in de buurt woonden en voor Elstenaren was dat een tijdelijke kerkgelegenheid, die sinds 1694 door rondreizende paters Jezuïeten vanuit Nijmegen bediend werd. Met de godsdienstvrijheid, in 1796 ingesteld tijdens de Bataafse Republiek, werd te Elst eerst een stal- of schuurkerk in gebruik genomen aan de Drielseweg. Pas in 1802 begon men met de bouw van de katholieke parochiekerk Sint Werenfridus (Sunte Werferd) in de dorpskern van Elst, dicht bij de Grote Kerk, die in 1588 door leden van de 'nieuwe religie' in bezit werd genomen.

B. Stukart

Bronnen:

Geschiedenis van Elst, door J.L. Taminiau – Dekker en Van de Vegt N.V. 1946
Ressen – Verleden, heden en toekomst – Uitg. Ver. Dorpsbelangen Ressen 2000
De Katholieke kerken in Gelderland in de Bataafse en Franse tijd (1795-1853) door Thomas H. van der Dunk, Amsterdam 1986.
De Gelderlander van 22 februari 2001.

De gesproken brief

De Tweede Wereldoorlog was net afgelopen. Nauwelijks hadden ze echter een begin kunnen maken met het letterlijk én figuurlijk bouwen van een nieuwe toekomst of op de adressen van een groot aantal jonge mannen uit onze dorpen viel een oproep voor militaire dienst op de mat. Voor velen van hen betekende dat in die tijd het gedurende enkele jaren vervullen van militaire taken in het verre en onbekende Nederlands Oost-Indië. We kunnen het lezen in het recent verschenen boek 'Twee maal oorlog' van Theo van Duren. Daarin zijn behalve de ervaringen van de schrijver zelf, die van ruim dertig Indiëveteranen uit de gemeente Bemmeler vastgelegd. Een aantal uitgezonden jongemannen keerde nooit meer terug.

Voorafgaand aan de inschepping naar Indië kregen de mannen enkele dagen de gelegenheid om afscheid te nemen van familie, vrienden en vriendin of verloofde. Eenmaal uitgezwaaid was men voor de verdere duur van de militaire dienstplicht vrijwel uitsluitend aangewezen op communicatie per brief. Vooraf werd die duur van het verblijf in Indië ingeschat op anderhalf tot twee jaar. In veel gevallen liep dat uiteindelijk uit tot meer dan drie jaar. Onderbreking van het verblijf voor een korte periode zat er zelfs bij sterfgevallen in de naaste familie niet in.

De communicatie beperkte zich niet tot die tussen de militair en zijn familie of vrienden. In de verschillende dorpen van herkomst werden comités van vrijwilligers gevormd die zich als 'thuisfront' inzetten. Zij droegen er aan bij, dat de uitgezonden militairen op de hoogte bleven van hetgeen er speelde in hun dorpen van herkomst en gaven hen het gevoel dat hun dorpsgenoten met hen meeleefden. Zo kregen onze Indiëgangers pakketten en brieven met foto's van onder andere de wederopbouw en plaatselijke festiviteiten, naast toepasselijke wenskaarten bij diverse gelegenheden.

Eind 1947 werd in Bemmeler een plaatselijk initiatief voor een wel heel bijzondere groet aan de uitgezonden militairen vorm gegeven. In samenwerking met een geluidstechnisch bureau werd een door familieleden van de betreffende militair in te spreken groet opgenomen om daarna op de plaat te worden gezet. Er werden bij dezelfde gelegenheid ook nog opnamen gemaakt van twee liedjes gezongen door enkele leden van Wilgrim.

Deze platen werden vervolgens naar de Bemmeler militairen in Indië opgestuurd. Eén van die militairen was Jan Derksen, die thans in Doetinchem woont. Hij heeft de honingkleurige kunststofplaten, die een doorsnee van ongeveer 20 cm hebben, nog steeds in zijn bezit. Na ruim vijftig jaar zijn ze echter niet goed meer af te spelen. De benodigde afspeelapparatuur is verouderd of niet meer beschikbaar. Daarnaast is de kwaliteit van het gebruikte materiaal te zeer achteruit gegaan.

Op de foto hier-
naast is de
gesproken brief
te zien waarop
Jan Derksen in
1948 de stem
van zijn vader
kon horen. Toch
was het allemaal
maar nèt goed
gegaan. De voor-
bereiding van de
opnamen was
kennelijk niet

optimaal geweest. Begin december 1947 was vader Wim Derksen er bij toeval achter gekomen dat de opnamen gemaakt werden. Iemand had hem op straat aangesproken en gevraagd of hij al voor de plaatopname naar zaal Janssen was geweest. Hij wist van niets. Toen hij er achteraan ging, bleek dat er nog slechts zeer beperkte tijd voor opnamen beschikbaar was. Het moest eigenlijk direct gebeuren.

Voor moeder Derksen, die in die tijd ook nog een ernstig zieke dochter thuis had, was de grote haast en de emoties er omheen, nèt iets teveel om mee te gaan naar de opname. Vader Derksen wilde de kans om zijn zoon op deze manier toe te spreken echter niet laten liggen. Volgens Jan Derksen begon hij als volgt: "Ja Jan, het is ons een beetje overvallen, maar" Dan vertelt hij een aantal dingen over thuis, de familie en het dorp. Jan denkt dat het een beetje aan de oppervlakte bleef omdat het allemaal zo onder druk moest gebeuren. Ondanks dat vond hij het wel heel bijzonder om ruim veertien maanden na zijn vertrek uit Nederland, al was het dan via een plaatje, de stem van zijn vader weer eens te kunnen horen. Een medesoldaat maakte de hier afgedrukte foto van Jan, die draaiend aan de slinger van de grammofoon, zeer geconcentreerd luistert naar de stem van zijn vader Wim Derksen.

Op het tweede plaatje dat Jan ontving, was een deel van het koor van Wilgrim te horen. Vier vrouwelijke leden van dit koor zongen voor deze gelegenheid twee toepasselijke liedjes. Dat waren: "Als ik in mijn klamboe lig te dromen" en "Jongens in Indië, houd je maar haaks, straks ben je immers weer thuis". Op dit plaatje is, als een label, een foto afgedrukt van de zangeressen die het nummer inzongen en van de dirigent die hen daarbij 'aanstuurde'.

Op de foto zien we van links naar rechts Mientje Roelofs, Cornelia Derksen, Jan Schouten, Riek Bleekman en Annie Natrop. In het midden van de foto zien we het gaatje, waarmee je de plaat midden op de draaitafel kon leggen.

Mientje (Willemien) Roelofs, toen wonende op de Plak, is later getrouwd. Ze heet nu mevrouw Reijnen-Roelofs en woont aan de Bottelhoek in Bemmelen. Cornelia (Kitje) Derksen heette eigenlijk Koenen; zij was een pleegkind van de familie Derksen aan de Molenwei. Cornelia is nooit getrouwd. Zij is uit Bemmelen vertrokken naar Lent en daar enkele jaren geleden overleden. Jan Schouten gaf pianoles, was organist en dirigent bij verschillende zangkoren. Hij woonde boven het postkantoor aan de Dorpsstraat in Bemmelen, totdat hij met zijn vrouw naar Elst verhuisde. Riek Bleekman was een dochter van de winkelier Bleekman, die een zaak had aan de Flierenhofstraat en daarnaast met paard en wagen levensmiddelen en petroleum langs de weg verkocht. Riek is al op jonge leeftijd overleden. Annie Natrop was de dochter van Jan Natrop van het Bosch. Zij heet tegenwoordig mevrouw Günsing-Natrop en woont in Bemmelen op de Kloosterplaats.

Met zowel mevrouw Reijnen als mevrouw Gunsing sprak ik nog over de bijzondere plaatopname uit hun Wilgrimtijd. Mevrouw Gunsing vertelde dat de opname inderdaad plaats vond in de vroegere zaal van Janssen, naast het huidige 'Wilberma', op de plaats waar nu de Dr. Poellstraat op de Dorpsstraat is aangesloten. Ze weet nog dat ze niet erg zenuwachtig was toen ze moest zingen. Wel vond ze het vreemd klinken toen de opname werd afgedraaid; ze herkende haar eigen stem en die van de andere koorleden niet. Het is ook haar niet bekend of de gezongen 'groet' naar alle uitgezonden Bemmelse militairen ging, of alleen naar de Wilgrimleden daaronder.

Jan Derksen zong ooit enige tijd bij Wilgrim. Of hij in het tropische Indië de koorleden wel aan hun stem kon herkennen?..... Het zal hem en de andere Bemmelse jonge mannen zo ver van huis waarschijnlijk toch evengoed als muziek in de oren hebben geklonken, deze toen wel heel bijzondere gesproken en gezongen groeten uit het vertrouwde Nederland.

Vanuit Indië kreeg het initiatief van de groet per grammofoonplaat overigens ook nog een vervolg. Voorzover bekend bleef het antwoord echter wel beperkt tot 'een gesproken brief' met groeten, bemoedigende woorden en een instrumentale afsluiter met de misschien wel veelzeggende titel: "Home, sweet home".....!

Gerard Sommers

Kringblad van september in oktober

In de maanden augustus en september vallen vele activiteiten bij de kring samen. In het woord van de voorzitter las u daarover al.

Het afronden van de werkzaamheden voor de jaarkalender van volgend jaar, overleg met de drukker, beoordelen en corrigeren van drukproeven en het benaderen van sponsors doen een behoorlijke aanslag op de vrije tijd. Daarnaast vraagt de benadering van leden en niet-leden met bestelformulieren en de registratie van bestellingen de nodige organisatie, zorgvuldigheid en dus ook tijd. In verband met de gewenste afleverperiode is schuiven met de planning van de kalender naar een later tijdstip niet mogelijk. En de kalenderverkoop al vóór de vakantieperiode doen, lijkt ons weer veel te vroeg. En dus blijven de werkzaamheden voor de kalender in de periode augustus-september vallen en dus ook samenvallen met de afwikkeling van het kringblad van september.

Als gevolg van een en ander is het ook dit jaar niet mogelijk gebleken te bewerkstelligen dat het kringblad nog in september verschijnt. Wij vertrouwen op uw begrip.

Het bestuur

Kasteel 'De Poll' opgespoord

In april jl. heeft Archeologisch Adviesbureau RAAP in opdracht van ontwikkelaar U Projecten b.v. een verkenning uitgevoerd op het voormalige Liduinaterrein, gelegen tussen de Herckenrathweg, Lidwinastraat en Deken Dr. Mulderstraat. In de nabije toekomst is daar nieuwbouw voorzien: een appartementencomplex, woningen, supermarkt en parkeerkelder. Op het terrein heeft in de Late Middeleeuwen een versterkt huis met bijgebouwen gestaan, bekend onder de naam kasteel 'De Poll' of 'Pollenbeering'. Omdat ten behoeve van de sloop en nieuwbouw grondwerkzaamheden plaats gaan vinden die leiden tot aantasting en of vernietiging van nog aanwezige archeologische waarden is besloten tot een onderzoek.

'De Pollenbeering' door C. Pronck.

Het in eerste aanleg versterkte huis dateert vermoedelijk van het eind van de Late Middeleeuwen. In de 17^e eeuw werd het kasteel aanzienlijk verbouwd. In de 18^e eeuw was het kasteel omgeven door een dubbele gracht en was er een voorhof aanwezig met allerlei bijgebouwen (zoals stallingen, koetshuis, tuinmanshuis, tabaksschuur, bak- en brouwhuizen en een oranjerie). Het hoofdgebouw is in 1730 getekend door Cornelis Pronck. De meeste gebouwen raakten in de 19^e eeuw in verval en zijn vervolgens afgebroken. Tot in 1962 heeft een resterend gebouw nog gefungeerd als pastorie van de nabijgelegen rooms-katholieke kerk. De toegangsbrug is deels nog steeds aanwezig, zij het nauwelijks zichtbaar, in de tuin achter de huidige pastorie aan de Markt.

Het huis 'De Poll' dat in gebruik bleef als pastorie. Foto: ansichtencoll. A. Rensen.

Tijdens het verkennend booronderzoek zijn vrijwel overal in de bovengrond puinfragmenten aangetroffen. Verder is vastgesteld dat op grotere diepte ondoordringbare puinlagen aanwezig zijn. Mogelijk zijn dit restanten van de fundamenteën. Nader onderzoek zal uit moeten wijzen wat de kwaliteit en de waarde van de in de bodem aanwezige archeologische resten is.

Het provinciale- en rijksbeleid ten aanzien van de archeologische monumentenzorg is erop gericht de archeologie in een zo vroeg mogelijk stadium van de planvorming te betrekken om zo het bodemarchief ter plekke te ontzien en te behouden. Mocht behoud 'in situ' (dus: ter plaatse en niet verstoord) niet mogelijk zijn dan dient het vondstcomplex te worden opgegraven waarbij de verstoorder verantwoordelijk is voor het betalen van de kosten. Deze afspraken zijn in 1992 door de Europese ministers van cultuur gemaakt op het eiland Malta. Men constateerde dat door de snelle economische ontwikkeling de druk op de grond enorm toenam waardoor een groot deel van het bodemarchief ongezien verloren ging. Omdat het archeologisch erfgoed een onderdeel vormt van ons collectieve geheugen en niet regenereerbaar is, was nieuwe en adequate wetgeving noodzakelijk.

Het bestuur van de kring spreekt de hoop uit dat (gedeelten van) de fundamenteën van het voormalige kasteelcomplex behouden kunnen blijven voor het nageslacht en dat het historisch gegeven van de plek als inspiratiebron dient voor het ontwerp en de architectuur van de nieuwbouw (de Belvedere-gedachte). Met dank aan RAAP voor de verstrekte informatie.

Marc Kocken

Autorijden in de jaren vijftig

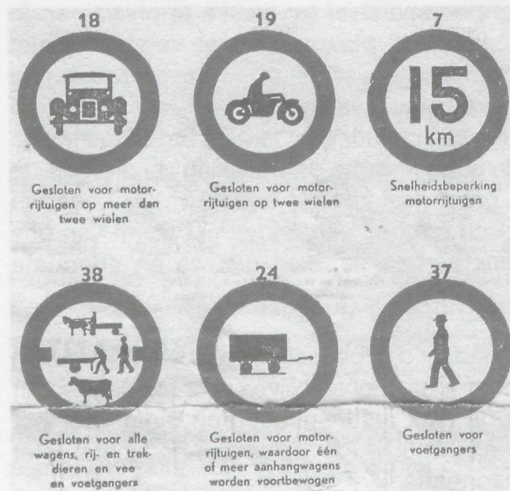
Hennie Derksen (1923) komt uit een familie van vrachtrijders. Zijn vader Derk en zijn oom Kees waren onder meer melkrijder in Ressen. Maar je kon er uiteraard ook voor andersoortig transport terecht. Hennie was als kind al bezeten van auto's en autorijden en nam iedere gelegenheid te baat om achter het stuur van de vrachtwagen van zijn vader te kruipen. Spelenderwijs maakte hij zich zo de praktische rijvaardigheid eigen. En het was dan ook een logische stap dat hij na de oorlog op een vrachtauto ging rijden. Van midden 1945 tot september 1946 reed hij op de bierwagen van Limonadefabriek de Kroon uit Elst. Eigenaar Van Baak wist dat Hennie prima met vrachtwagens overweg kon en liet hem voor zijn bedrijf naar onder meer Rotterdam, Amsterdam en Breda rijden, zelfs nog voordat hij over een rijbewijs beschikte. Van september 1946 tot begin jaren zestig reed Hennie als vrachtrijder weer voor het bedrijf van zijn vader. In de eerste tijd werd een Amerikaanse Ford uit 1946 gebruikt, later een Austin.

Het rijbewijs

Hennie Derksen had pas in mei 1946 de gelegenheid om rijexamen te doen. In die tijd hield dat in, dat je vanaf een adres aan de Kronenburgersingel ongeveer drie kwartier door Nijmegen moest rijden om je praktische vaardigheid aan te tonen. Aansluitend hierop volgde dan het theoretische deel. De examinerator wees dan op een gedeeltelijk afgedekte afbeelding enkele verkeersborden aan en vroeg je naar de betekenis daarvan. En je moest hem kunnen uitleggen wat de bedoeling was van enkele politietekens die hij als een volleerd verkeersagent demonstreerde.

Al vóór het examen had de examinerator aangegeven dat Hennie vermoedelijk meer rijervaring had dan hijzelf.

Het was dan ook niet verwonderlijk dat deze examenkandidaat al bij de eerste poging slaagde. Nu was hij officieel bevoegd om zowel personenauto's als vrachtwagens te besturen. Maar ook als hij op zijn motor reed, werd het als bewijs van rijvaardigheid geaccepteerd.

Uit het theorieboekje van Hennie Derksen: de afbeeldingen geven een aardig beeld van wat je in die dagen op straat zoal kon tegenkomen.

MOTOR- EN RIJWIELWET

RIJBEWIJS A Jaarnummer
0751

voor het besturen van motorrijtuigen op meer dan twee wielen

Geldig tot en met 1-1-1948 1948

Afgegeven aan Hendrik Jacob Derksen, oud 20 jaren,

wonende te Bemmel

ARNHEM, den 7-1-1946

De Commissaris der Koningin in de Provincie
Gelderland

Prov. leges f1.50

[Handwritten signature]

(A) 1318 1945

Voorzijde van het eerste rijbewijs van Hennie Derksen.

Het rijbewijs was in 1946 van stevig groen papier en 14 x 11 cm groot. Het document werd afgegeven door de provincie. Bijzonder was dat het rijbewijs toen nog zijn geldigheid verloor bij verhuizing naar een andere provincie.

Dit rijbewijs verliest zijn geldigheid door verhuizing van houder naar eene andere provincie.

Werkboekje

serie AA nr. 0323 uitgereikt
d.d. 26-1-47 voor het jaar 1947

Gemeente Bemmel
De Burgemeester
[Handwritten signature]

Werkboekje

serie AB nr. 0892 uitgereikt
d.d. 22-1-48 voor het jaar 1948

Gemeente Bemmel
De Burgemeester
[Handwritten signature]

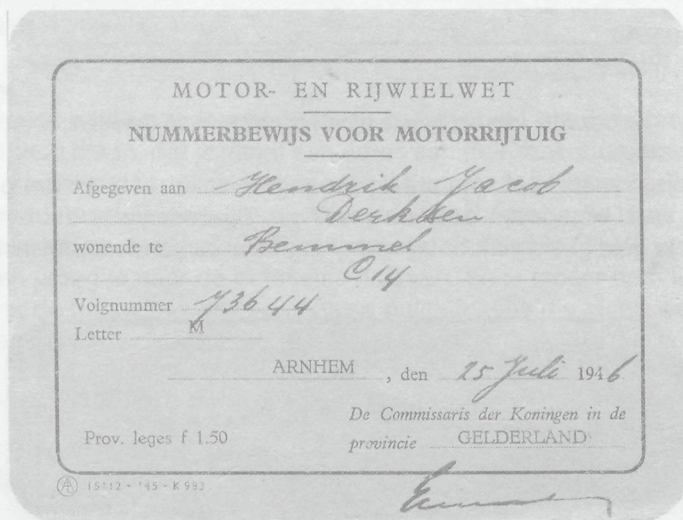

Achterzijde van het rijbewijs.

Omdat Hennie Derksen zijn rijbewijs nodig had voor het rijden op de vrachtauto, zijn op de achterzijde daarvan stempels te zien die verband houden met het rijtijdenbesluit. Daarvoor moesten werkboekjes worden bijgehouden die je bij controle op rij- en rusttijden moest tonen. Opmerkelijk is dat de geldigheidsduur van een rijbewijs tot 2 jaar beperkt was. Wat verder nog opvalt is dat het woonadres nog niet wordt aangegeven met straat en huisnummer, maar met de letteraanduiding voor de wijk gevolgd door een nummer.

Het nummerbewijs

Tot in het midden van de jaren vijftig werd aan eigenaren van motorvoertuigen een vast kenteken toegewezen. Dit kenteken ging bij wisseling van voertuig over. Voor zijn motorfiets had Hennie Derksen het kenteken M 73644. Voor zijn personenauto was dat M 80813. De letter M gaf aan dat het voertuig uit de provincie Gelderland kwam.

Dit nummerbewijs hoorde bij de motor.

Het donkergrijs gekleurde kartonnen nummerbewijs voor de motor werd afgegeven door de provincie. Het formaat was 14 x 10,5 cm. Achterop stond vermeld, dat het hebben van een nummerbewijs de houder niet vrijstelde van het doen van belastingaangifte. Het was dus geen belastingkaart.

De belastingkaart

Behalve rijbewijs en nummerbewijs moest je als bestuurder ook nog een belastingkaart bij je hebben. Op de volgende pagina is de binnenzijde van een belastingkaart afgebeeld. De belastingkaart was van stevig geeloranje gekleurd papier en had een formaat van ca 20,5 x 14 cm.

MOTORRIJTUIG OP MEER DAN DRIE WIELEN, INGERICHT VOOR HET VERVOER VAN NIET MEER/MEER (*) DAN 6 PERSONEN, DE BESTUURDER DAARONDER NIET BEGREPEN

OMSCHRIJVING:

I. Kenmerken volgens het nummerbewijs van de houder: Letter D Nr. 80813;

II. Verdere kenmerken: Fabrieksmerk D.K.W.; jaar van fabricage 1939; chassisnummer 5160227; motorrijtuig, voortbewogen

en ingericht om te worden voortbewogen uitsluitend door een benzinemotor;

(*) of ingericht om te worden voortbewogen op andere mechanische wijze dan door een uitsluitend aan benzine ontleende kracht;

motornummer 918086; aantal cylinders twee;

fabrikant D.K.W.; model sedan;

carrosserie { aantal vaste en klapzitplaatsen (niet inbegrepen die van de bestuurder) drie;

kleur bruin; hoofdbekleding leer;

eigen gewicht 750 kilogram; voorzien van luchtbanden.

(*) III. Volgens de aangifte zal bij het motorrijtuig worden gebezigd een/geen aanhangwagen (of) oplegger, niet ingericht voor personenvervoer/ingericht voor het vervoer van personen, met een eigen gewicht van kilogram en waarvan de wielen voorzien zijn van banden.

NOOT. Het is geoorloofd om in plaats van de hierboven vermelde aanhangwagen of oplegger een andere aanhangwagen of oplegger te bezigen, mits het bedrag der verschuldigde belasting daardoor niet hoger wordt.

ONTVANGEN VOOR BELASTING/~~BIJBETAALDE BELASTING~~ DE SOM VAN

Leesten GULDEN

20 CENT (f 16,20) ZIJNDE BLIJKENS DE

INGETROKKEN BELASTINGKAART VAN HET KANTOOR

D.D. 19 .., No., OVER HET TIJDVAK

WAARVOOR DEZE KAART IS AFGEGEVEN REEDS VOLDAAN EEN BEDRAG VAN

f (*)

TE Elst, DE 6 JAN 1950

DE ONTVANGER,

*) DOOR TE HALEN INDIEN EN VOOR ZOVER NIET VAN TOEPASSING

Binnenzijde van de belastingkaart uit 1950 van de DKW die Hennie Derksen reed.

P/g

BELASTINGKAART No. 19.

GELDIG VAN 1. Jan. 1950

TOT EN MET 31. Mrt. 1950

UITGEREIKT AAN H. J. Derksen

WONENDE/GEVESTIGD TE Bemmel No. 17

VOOR HET AAN DE BINNENZIJDE OMSCHREVEN MOTORRIJtuig

MOTORRIJtuIGENBELASTING

De dichtgevouwen voorzijde van de belastingkaart.

Op de achterzijde van de belastingkaart stonden relevante bepalingen van de motorrijtuigenbelastingwet afgedrukt. De belasting kon begin jaren vijftig nog worden voldaan bij het belastingkantoor in Elst.

Het vergunningsbewijs

In de jaren van schaarste die volgden op de Tweede Wereldoorlog kon je niet zomaar gaan autorijden. Je had een vergunning nodig.

DE RIJKS(HOOFD)INSPECTEUR VAN HET VERKEER
te Arnhem
verleent op grond van art. 2 der Wet van 11 Dec. 1947,
houdende tijdelijke regeling van het personenvervoer
met motorrijtuigen (Stbl. H 419) vergunning aan
Naam: H. J. Derksen

Stamnummer 909

Beroep/bedrijf: Fruittelbedrijf

Adres: C 14.

Gemeente: Reesen.

Postbestelling: Bemmel.

tot het gebruik van het hierna omschreven motorrijtuig
als bedoeld in art 1 f dezer Wet onder letter

De vergunning wordt verleend onder de navolgende
bijzondere voorwaarden:

E N°072765 * c

100

STANDPLAATS MOTORRIJtuIG:
Prov. kenteken: M. 80813

Merk: Hupmobile. Type: pers. auto

Jaar van fabricage: 1937 Aantal zitpl. de bestuurder
Chassisn°: 9425 niet inbegrepen:

Brandstof:

Arnhem, de 13 JULI 1949

Geregistreerd: De Rijks(hoofd)inspecteur van het Verkeer.

G. H. Oyl

De vergunning voor het gebruik van een auto.

Een vergunningbewijs voor het gebruik van een auto kreeg je, als je kon aantonen beroepsmatig gebruik te moeten maken van een dergelijk voertuig.

Het nationaliteitsbewijs

Vrijwel alle auto's die in Nederland rondreden kwamen uit het buitenland. Om daarin te mogen rondrijden moest je beschikken over een bij de auto behorend nationaliteitsbewijs.

KONINKRIJK DER NEDERLANDEN / MINISTERIE VAN FINANCIËN
NATIONALITEITSBEWIJS

Kantoor: Zevenaar No. 31
DE ONTVANGER DER INVOERRECHTEN / ACCIJNZEN¹ TE Zevenaar, VERKLAART,
dat de automobiel / het motorrijtuig², fabrieksmerk Kupmobile
aantal cylinders 2es, motornummer W 0913
chassisnummer / frame nummer 9425 welke nummers zijn Ingeslagen
naar voren gezien resp. links midden tegen motorblok en op rechterchassis
55 inch onder motorkep tegen overtuende beugle van achteraf
carrosserie: model Sedan, aantal zitplaatsen vijf
naam van de fabrikant Kupp. Mot. Car Corp., kleur Zwart
hoofdbekleding (kleur en soort stof) grysbeige gestreepte stof
kleur en soort stof der kap
merk of naam van de fabrikant
welk nummer is Ingeslagen
kleur
hoofdbekleding (kleur en soort stof)
radio: merk
nummer
vrij ten invoer kan worden toegelaten.
De automobiel / het motorrijtuig² is voorzien van herkenningsteken:
Zevenaar, de 19 Decemb 1947
De Ontvanger voor, oorsnd.
Rietberg
INVOER VAN EEN MOTORRIJtuig OP EEN DAARVOOR NIET GELDIG NATIONALITEITSBEWIJS IS STRAFBAAR
In-, Uit- en Doorvoer no. 69 A.L. 1947 - 14423

Het nationaliteitsbewijs behorend bij de eerste personenauto van Hennie Derksen.

Een nationaliteitsbewijs was een bijzonder fraai document van linnenachtig materiaal, van 17,5 x 16 cm, waarop de auto zowel voor wat betreft de technische gegevens, als de inrichting, nauwkeurig omschreven werd. Dit document werd afgegeven door de ontvanger der invoerrechten.

De verzekering

Zijn auto's verzekerde Hennie Derksen vele jaren via Assurantiekantoor Vorstheuvel in Nijmegen. In de tijd van het vaste kentekennummer was dat een zogenaamde nummerverzekering tegen een gemiddeld tarief. Later werden de voorwaarden gekoppeld aan het specifieke voertuig.

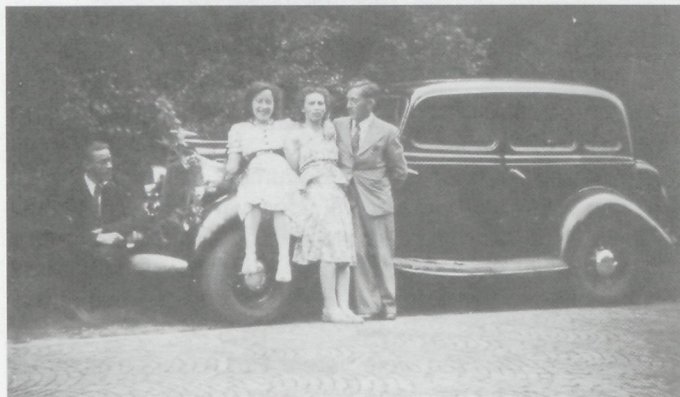
Personenauto's – een liefhebberij

Hennie Derksen reed aanvankelijk zowel op de vrachtauto van zijn vader als op een eigen motorfiets. In 1948 kocht hij zijn eerste personenauto. Het zou het begin zijn van een lange reeks, die hij kocht, of soms ruilde -al dan niet met bijbetaling-, vaak behoorlijk opknapte en korte tijd later weer verkocht. Auto's hadden technisch gezien geen geheimen voor hem. Vele avonduren, soms ook wel nachtelijke, gingen op aan sleutelen. Meestal deed hij dat met Theo Lintsen uit de Groenestraat in Bommel. Voor auto's en onderdelen kwam hij geregeld bij diverse garagebedrijven in de wijde omgeving.

Vaak was er per auto een voor die tijd aardige marge tussen verkoopprijs en inkoopprijs. Maar als je alle bestede uren en gekochte onderdelen zou hebben gerekend, is het nog maar de vraag of er veel werd verdiend. Zelf is Hennie Derksen zijn bezigheden met auto's altijd als een liefhebberij blijven zien. Toch heeft hij wel eens aanbiedingen gekregen om, in samenwerking met bedrijven uit de stad, in Ressen of Bommel een werkplaats of iets dergelijks op te zetten. Hij is er nooit serieus op ingegaan.

Opmerkelijk is het enthousiasme waarmee hij over 'zijn' auto's kan praten. Het waren eigenlijk stuk voor stuk bijzondere auto's, die hij soms helemaal uit elkaar haalde. Vaak zagen die auto's er na een tijdje sleutelen weer uit als nieuw en menig autoliefhebber zou er tot in lengte van dagen mee hebben rondgereden. Maar niet Hennie Derksen. Met verbazingwekkend gemak kon hij er zomaar weer afstand van doen. Gelukkig maakte hij van de mooiste nog wel een foto. Zonder volledig te willen zijn, lopen we aan de hand van zijn auto's door een stukje geschiedenis van het autorijden, waarbij we prachtige exemplaren met al lang vergeten merknamen tegenkomen.

De auto's van Hennie Derksen

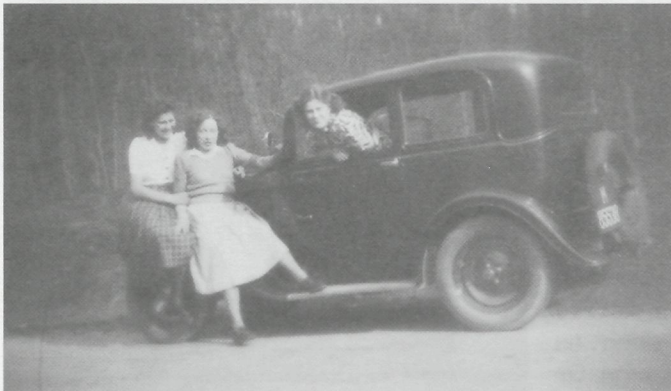

De eerste auto was een grote Hupmobile uit 1937. Deze had gedurende de oorlog vijf jaar niet gereden, maar er stond bij aankoop toch al 80.000 km op de teller. Van deze auto is op pagina 23 het verlangde

nationaliteitsbewijs afgebeeld. Op de foto zien we de Hupmobile met van links naar rechts een neef, de zus, de schoonzus en de broer van Hennie Derksen.

De Hupmobile was een grote Amerikaanse auto, met een gewicht van 1800 kg. Hij verbruikte 1 op 8. Het bijzondere van deze auto was, dat hij voorin ook een bank had en dus geen losse stoelen. De auto werd voor f 500 gekocht bij garage Schaeffer in de Dorpsstraat. Deze verkocht hem voor ene heer Jeurissen uit Arnhem, een neef van slager Nas. Nadat de auto helemaal was opgeknapt, werd hij geregeld verhuurd. In de tweede helft van 1949 werd de auto verkocht. Sinds de aankoop was er 10.000 km mee gereden. Koper, voor een bedrag van f 1.000, was dominee Visser uit Ressen. Deze gebruikte de auto nog lange tijd, vooral om mee naar Deelen te rijden waar hij ook nog legerpredikant was.

Na de Hupmobile kwam een Adam Opel, bouwjaar 1932, die voor f 500 werd gekocht van een particulier. De kleine wagen had twee losse voorstoelen en

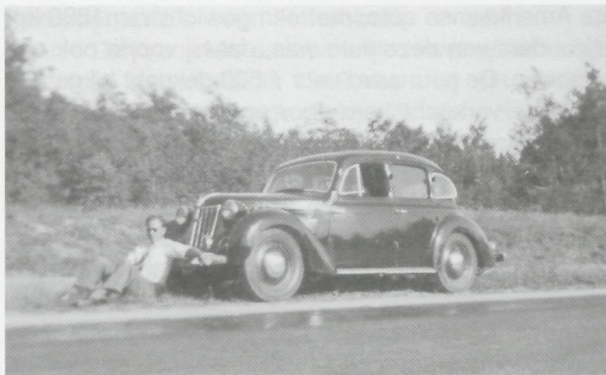

achterin een bank. Hij werd vrijwel direct doorverkocht aan Frentz, de bakker uit de Ressensestraat.

Op de foto zien we de dochter van Frentz in de auto, de zus van Hennie Derksen en geheel links een vriendin.

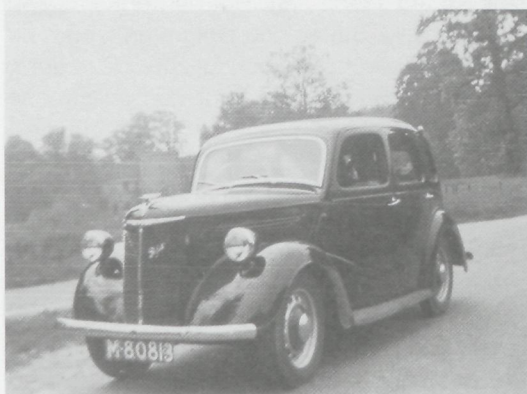
Hierna werd bij garage Schapink in Lent een luxe DKW 2-cylinder, bouwjaar 1939, gekocht. De motor lag er nog uit en ook de km-teller. Na heel veel sleutelen en een nieuwe motor was de auto technisch weer als nieuw. Het bijzondere van deze auto was nog, dat deze een triplexcarrosserie had. Het gewicht was 750 kg. Jan Knipscheer, die later naar de Verenigde Staten zou emigreren, spoot de auto over, waardoor deze er ook van buiten weer als nieuw uitzag. Deze auto, waarvan geen foto beschikbaar is, werd in 1950 geruild voor een grijsgroene Steyer, bij autohandelaar Harrie Uphof in Lent.

In die Oostenrijkse auto uit 1940 reed Hennie Derksen vanaf 1950 ongeveer anderhalf jaar. Voor de echte kenners: de Steyer had een 4-cylinder boxermotor, was watergekoeld en versnellingsbak, koppelinghuis én motor werden uit één carter gesmeerd. De auto had een gewicht van 750 kg, er konden 4 personen in en de maximumsnelheid bedroeg 130 km/u. In 1951 werd de auto met bijbetaling bij de al eerdergenoemde Uphof geruild voor een Wanderer van Auto Union uit 1939. Volgens de gegevens op de belastingkaart woog deze zwarte auto 1189 kg. De Wanderer had 4 cylinders en een vrijdragende achteras, zoals bij vrachtauto's gebruikelijk is.

De Wanderer was een heel degelijke auto, die van binnen met veel hout was betimmerd. Begin 1953 maakte de Wanderer plaats voor een 4-cylinder Lancia Aprillia uit 1947. Van die auto die opnieuw bij Uphof werd gekocht, zijn geen foto's beschikbaar.

Toen Uphof korte tijd later met een koper voor deze auto aankwam ruilde Hennie Derksen hem direct voor een amberblauwe Duitse Adler uit 1940. Deze had voorwielaandrijving. En omdat versnellingsbak, motor en cardan in één lijn lagen, had hij een vrij lange, smalle voorkant. Aan de voorzijde was de auto uitgerust met bladvering en achter was dat torsievering. De Adler was uitgevoerd met stuurversnelling. Toen hij in 1953 werd ingeruild, had hij 60.000 km op de teller staan. Voor de Adler in de plaats kwam een Ford Prefect.

De Ford Prefect was de eerste naoorlogse Ford, van Engels fabrikaat. Hij was afkomstig van collega-melkrijder Brugman uit Leuth. Brugman wilde graag een Adler en betaalde nog f 750 bij. De Ford was een zuinige auto. Maar omdat hij zo smal was, was de wegligging slecht. De auto, die voorzien was van een 4-cylinder motor, was wel uitermate betrouwbaar.

Stoelen en achterbank van de Ford Prefect waren met leer bekleed.

De Ford Prefect maakte al na enkele maanden plaats voor een Standard Vanguard. Garage Mulder van de Ubbergseveldweg in Nijmegen had zijn oog op

de Ford laten vallen en bood er een blauwgrijze Vanguard voor in de plaats aan. Het bouwjaar was 1949. De zitplaatsen voor waren als bank uitgevoerd. De Engelse Vanguard had geen erg goede reputatie. Toch was Hennie Derksen er heel tevreden over. Hij deed de Vanguard dan ook in 1955 met een gerust hart over aan een familielid in Elst. Hij ontving er nog ongeveer f 1.800 voor. De auto had toen omstreeks 90.000 km gereden.

In de periode dat Hennie Derksen eigenaar was van de Vanguard, ging het stelsel van vaste kentekens per eigenaar over op het huidige stelsel van kentekennummers per auto.

Bij Gerrit Hagen in Nijmegen werd de volgende auto gekocht: een donkerrode Dodge Kingsway uit 1951, kenteken PT-88-34. De prijs was f 1.500, inclusief de deuk in het achterspatbord.

Hennie staat er samen met zijn vrouw mee op de foto. Deze Dodge had een fors gewicht: 1430 kg. De auto werd na ongeveer een jaar verkocht aan ene Emons, eigenaar van een transportbedrijf uit Ottersum, die graag een Dodge wilde en bereid was hier f 2.500 voor te betalen. Dit soort deals werd tegen contante betaling gedaan.

Kentekenpapieren werden nog gewoon afgegeven. Vrijwaringsbewijzen of soortgelijke formele stukken waren in deze jaren nog niet nodig. En daarom reisde Hennie Derksen die middag met f 2.500 in de knip met de bus uit Ottersum terug naar Bemmelen. Vooral het reizen per bus was een ervaring die deze verstokte autorijder lang is bijgebleven.

De volgende auto, in 1956, kwam weer van Gerrit Hagen. Het was een Vauxhall van f 1.200. Het kenteken was SG-36-44. De auto was nog vrij nieuw, maar er moest wel een revisiemotor in ad f 425. *“De auto had speciale onafhankelijke kneaction-vinger. Dat waren torsieveren met ingebouwde schokbreker op oliedruk”*,

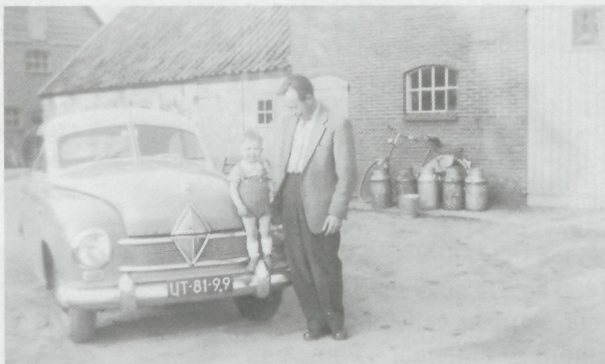
aldus Hennie Derksen. Het moet daardoor in ieder geval fantastisch hebben gereden. De hiernaast afgebeelde Vauxhall werd 'goed' verkocht aan een Wageningse familie die daarvoor haar Hillman inruilde.

Dan volgt in korte tijd een hele reeks auto's. De Hillman wordt ingeruild voor een Morris Oxford, die kort daarna aan slager Nijs wordt verkocht. Hennie rijdt dan nog even in een Volkswagen Kever en ook nog in een Morris Minor die

hij weer verkoopt aan Peters, de kapper uit de Dorpsstraat in Bemmelen. Peters ruilt zijn Renault 4 in.

Hennie was inmiddels in het bezit gekomen van een tweede Vauxhall die met Van Appeldoorn werd geruild voor een Duitse Hansa Borgward uit 1948/1949. Op de foto hiernaast is die auto te zien met Hennie Derksen en zijn neefje bij het ouderlijk huis aan de Rensseestraat. De Borgward werd nog in 1959 verkocht. Er was niet veel mee gereden.

Afronding

We zijn in deze bijdrage nu aangekomen bij het eind van de vijftiger jaren. Op de eerste Hupmobile in 1948 is dan een groot aantal bijzondere auto's gevolgd. En er zouden er nog vele volgen, want Hennie Derksen is een echte liefhebber van auto's gebleven. Het tempo waarmee de auto's elkaar opvolgden, is geleidelijk wel lager geworden. Momenteel rijdt hij al een aantal jaren in een Peugeot 405 en voorlopig wil hij dat nog blijven doen.

Wel mooi dat hij al die oude documenten en prachtige foto's zo goed bewaarde. En dat hij zich door mij liet verleiden om het daarbij behorende verhaal te vertellen.

Gerard Sommers

't Is historisch

Market Garden

Het was 17 september 1944. In onze streken leefde men ver van de oorlog en op deze rustige zondagmorgen in 1944 leek de oorlog verder verwijderd dan ooit. Overal in de wereld werd gevochten, maar hier was het rustig. Er scheen een wazig zonnetje en het was aangenaam nazomerweer.

Plotseling was er vliegtuiggeronk aan de hemel. Dat gebeurde regelmatig. Geallieerde bommenwerpers, die de Duitse industrie en het Duitse wegennet lam probeerden te leggen, kwamen dagelijks over. Maar dit keer vlogen de vliegtuigen veel lager dan gewoonlijk en veel van die zware vliegtuigen hadden een toestel op sleeptouw. Later hoorde men, dat dat zweefvliegtuigen waren, op weg naar Renkum. Mensen stonden te kijken naar de luchtmada, die richting Arnhem ging. Nog had niemand in de gaten, dat van het ene uur op het andere de oorlog plotseling heel dichtbij was.

In Ressen stond een batterij luchtdoelgeschut van de Duitsers. Daar zaten soldaten van de Arbeitsdienst, met een bruin uniform. Meestal had men weinig problemen met hen. De mannen waren niet zo fanatiek, zeker niet meer in deze periode van de oorlog.

Aan de Bouwlustlaan stond een aantal barakken. Wellicht hebben de Geallieerden gemeend, dat daar Duitse soldaten gelegerd waren. Een paar bommenwerpers kwamen aangevlogen en de barakken werden zwaar gebombardeerd. Uiteraard kwam het Duitse luchtafweergeschut in actie. Het was een enorme herrie. De zware knallen van de ontploffende bommen werden vermengd met het staccato van het geschut.

Uiteraard namen de Geallieerden tegenmaatregelen. Niet lang daarna verschenen Amerikaanse Lightnings, een zwaar type jagers en die zetten de aanval in op het luchtafweergeschut. Ze vlogen zo laag mogelijk aan, zo dicht over een stel peppelbomen, dat de bladeren door de lucht vlogen. De boordkanonnen van de Amerikaanse vliegtuigen lieten van de Duitse batterij niet veel over en de Duitse manschappen renden het veld op om het vege lijf te redden. De Amerikanen knalden op die militairen als jagers op een groep hazen. Velen sneuvelden.

Op deze manier zaten de Ressenaren al op de eerste dag van de operatie Market Garden plotseling midden in de oorlog, die in ons gebied nog maanden zou duren.

Met dank aan Hennie Derksen voor de gegevens.

Joop Verburg

Een krantenknipsel

Inzet voor behoud hoogstamfruitbomen

Snoeien hoogstamboomgaard
geen gemakkelijk karwei

Foto: René Zoetbrood

Door Marcel Hut

De Gelderlander 10-4-97

BEMMEL - Nog niet eens zo heel lang geleden stond de Betuwe vol met hoogstamfruitbomen. Waar je tegenwoordig bij wijze van spreken moet bukken om appels en peren te plukken, werd vroeger het rijpe fruit met behulp van lange houten ladders van de bomen gehaald. Om dat cultuurgood in stand te houden, organiseert de Stichting Landschapsbeheer Gelderland diverse cursussen in de provincie Gelderland. Aanstaaende maandagavond begint om 19.30 uur een cursus over het onderhoud van hoogstamfruitboomgaarden in cultureel centrum De Kinkel in Bemmelen.

Uut de ouwe deus

Hoogstamfruitbomen

Volges 't knipsel wa'k nou wer heb gevonden, motten we zuunig zien op die paor hoogstamfruitbomen die we nog hebben.

't Onderhouden van die bomen geet niet zomar. Daor kum nog 'n hoop bij kieken. D'r worden cursussen georganiseerd um te leren hoe je die ouwe bomen mot snoeien.

D'r zien vrijwilligers die zich de benen uut 't lief lopen um de bomen te onderhouden en um veurlighting te geven aon de eigenaors van zôkke bomen. 't Is heel fijn dat ze dat doen en 't is prachtig as je ien ow eigen tuin de appels of pruumen zo van de boom kun plukken.

Mar wa'k nou toch korts gezien heb aon de Van Elkweg, net vurbij de aansluiting op de snelweg? Kaol! Hartstikke kaol was 't langs de weg. Alle bomen zien umgezaagd! Ienins ku'j wer heel ver van ow afkieken. Mit 'n bietje helder weer wel tot Aorum.

Behalve de gewone bomen zien ok de fruitbomen umgezaagd. Die hoogstambomen waar we zo zuunig op motten zien! Dat kleine kersenbongertje ien de bocht van de Karstraot, waar ieder jaor de kersen verkocht wieren aon passanten, is nou ok verleden tied.

Nou he'k gehurd dat daor de weg, ien verband mit de Betuwelijn en de nije aansluiting op de A15, verleid mot worden ien de richting van Baol. Baol wurd wat kleiner en as de Betuwelijn klaor is, hou je aon de nordkant daorvan, tussen het spoor en de Linge, hôs vaneiges ôk nog 'n mooi stuk over vur nog wat meer industriebebouwing.

Wa mien betreft is 't mit al die plannen-ien-uitvoering zo zachjes aon hōgste tied da' we hier 's 'n gemeentelijk gruinplan ien uitvoering nemen. Want anders vienden we 't gruin en de open ruimte zommedeen alleen nog ien de folders.....

Maria Janssen

In Ressen stond een huis

Aan de Bouwlustlaan

Deze boerderij werd geschilderd door W. Gaertner. Hij was huisschilder van beroep en kunstschilderen deed hij als hobby. Hij heeft dit schilderij waarschijnlijk gewoon voor eigen plezier gemaakt. Later kwam het in bezit van de familie Fred Evers, een goede kennis. Die liet het aan ons lid G.R. Derksen zien en die vond het wel iets voor de kring.

De boerderij werd gebouwd aan het eind van de achttiende eeuw aan de Bouwlustlaan (die nu Hoeksehofstraat heet) in Ressen, de laatste weg rechts voor de brug over de A325. Het huis was het eerste huis aan de linkerkant. Bijzonder aan de boerderij was, dat alle deuren gedeeld waren in een bovenste en onderste deel. Vaak was dat alleen het geval bij de grote deuren. Die grote deuren konden ook geheel open gezet worden. De houten balk op de vloer kon er uit evenals de paal in het midden, de 'middelmaan', zodat men met een wagen naar binnen kon rijden. In beide bovenste deeldeuren was een langwerpige raampje aangebracht om binnen daglicht te hebben.

Het pand werd ooit bewoond door de familie Van Druten. Het ging daarbij om twee broers, Hent en Chris, en één zus, Maria. Nadat eerst Maria en later Chris waren overleden, nam Hent de familie Cornelissen in huis. Het gezin Cornelissen bestond uit vader Gerrit Cornelissen, een gepensioneerd koloniaal militair en zijn

dochter Rika. Ze waren waarschijnlijk familie van Van Druten. Zij verzorgden Hent van Druten tot zijn overlijden in $\pm$ 1935. Als dank voor de verzorging werd de familie Cornelissen aangewezen als erfgenaam.

De familie Cornelissen had het pand als boerderij in gebruik met 6 à 7 melkkoeien, jong vee, een paar varkens en een boomgaard. Er was vrij veel grond bij de boerderij en het bezit liep zo ver, dat de uitrit van boerderij 'De Nieuwenhof' nog over de grond van Cornelissen liep. De oprit naar de brug over de A325 was er toen nog niet. Het vee van Cornelissen kon ongestoord over die uitrit heen en weer lopen en wie op 'De Nieuwenhof' moest zijn, moest eerst het hek aan de straat openmaken. Later is de uitweg door de toenmalige bewoners van 'De Nieuwenhof', de familie Woudenberg, gekocht.

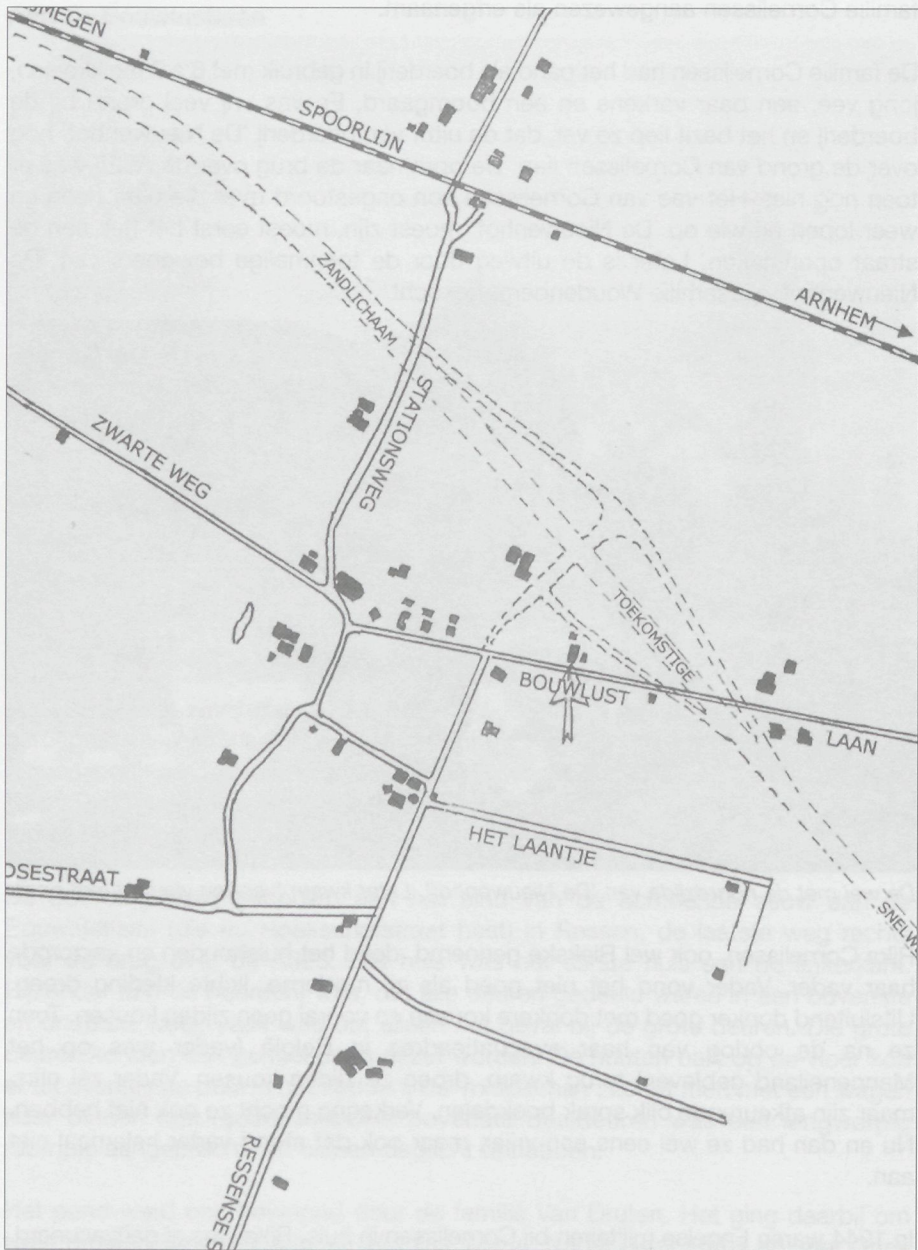

De wei met de noordzijde van 'De Nieuwenhof'. Later kwam hier een viaduct met oprit.

Rika Cornelissen, ook wel Riekske genoemd, deed het huishouden en verzorgde haar vader. Vader vond het niet goed als zij moderne, lichte kleding droeg. Uitsluitend donker goed met donkere kousen en vooral geen zijden kousen. Toen ze na de oorlog van haar evacuatieadres in België (vader was op het Manneneiland gebleven) terug kwam, droeg ze zijden kousen. Vader zei niks, maar zijn afkeurende blik sprak boekdelen. Verkering mocht ze ook niet hebben. Nu en dan had ze wel eens een vrijer, maar ook dat stond vader helemaal niet aan.

In 1944 waren Engelse militairen bij Cornelissen in huis. Rika was al geëvacueerd. Die soldaten kookten hun potje op geïmproviseerde kooktoestellen. Ze namen gewoon een blik en vulden dat gedeeltelijk met stenen en zand. Daar werd benzine ingegoten en die werd aangestoken. Dat blik stond dan gewoon op de vloer.

Op een keer viel zo'n blik om en toen stond binnen de kortste keren de boerderij in lichterlaaie. Alleen het bakhuis is toen blijven staan. Later is dit ook afgebroken.

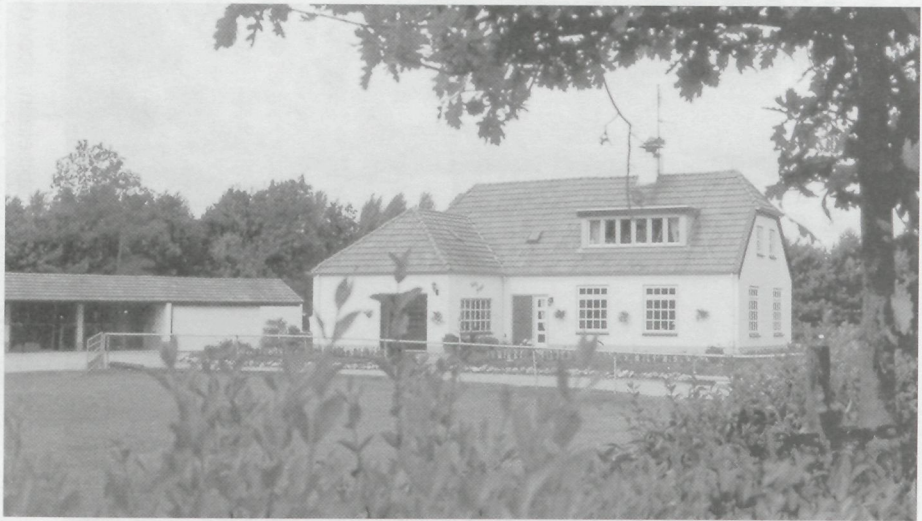

Op deze tekening van Ressen in de veertiger jaren is in het midden de plaats aangegeven aan de vroegere Bouwlustlaan waar het huis van Van Druten stond.

De heer Cornelissen sliep een poos bij de familie Derksen in de kelder, maar was al ras in de weer om iets van de oude boerderij te herstellen. Hij vond de kelder nog ongeschonden en maakte die bewoonbaar. Daar ging hij toen weer wonen. Van oude stenen en klei bouwde hij een schuur, waarin al spoedig een koe en een pink stonden.

De familie Cornelissen, Rika was intussen terug uit België, heeft later nog een tijd in een betonnen noodwoning, die naast de ruïne stond, gewoond. In 1951 werd op dezelfde plek een nieuwe boerderij gebouwd. Dit huis staat er nu nog. Het is wel diverse keren verbouwd.

De heer Cornelissen kon, oud geworden, niet meer maaien met een zeis. Hij kocht een motormaaier met een dwarsgeplaatste maaibalk voorop. Maar met zo'n moderne machine kon hij niet overweg. Daarom vroeg hij Hennie Derksen om bij hem het gras te maaien. *"En vooral niet te vroeg maaien, want er moet zaad in het gras zitten, dat is veel beter voor de koeien!"* Hennie mocht de machine ook bij hem zelf thuis gebruiken.

Eind negentiger jaren zag het na de oorlog op deze plaats gebouwde huis er zo uit.

De heer Cornelissen is eind vijftiger jaren overleden. Rika heeft er nog een poosje gewoond, maar kreeg toen verkering en verhuisde naar Elst. De boerderij werd verkocht aan de familie Paul-Doeleman. Na hen woonden achtereenvolgens de families Van Wijk, Jansen, Krol, de heren Mattijssen en Vos in het nieuwe huis. Momenteel woont er de familie Hellinga.

Met dank aan de heren H.J. en G.R. Derksen.

Joop Verburg

De Kinderen van de Plak

Onderstaande foto kreeg ik van ons lid Jo Verplak. Hij staat er zelf op als kleine jongen, samen met een groep kinderen uit de buurt. Gelet op de leeftijd die de kinderen toen hadden, moet de foto van omstreeks 1933 zijn.

De opname is gemaakt op de hoek van de Plak en de Plakselaan, voor de 'De Brouwketel' waar Wim Peters (Wim van Lot) een kwekerij had. De aanleiding voor de foto is onbekend. De kopie van Jo Verplak is afkomstig uit de fotoverzameling van Daan Meurs, ook van de Plak

Op de foto staan de volgende personen: 1). Jana Roelofs, een zus van Daan (zie 8). Zij woonde toen op de Plak. Jana trouwde met Harrie de Haas uit Brabant en ging in Nuenen wonen. Inmiddels is zij overleden. 2). Leida Graven woonde op de Plak. Zij trouwde met ene Merkus, die zaakvoerder was bij de ABTB en verhuisde naar Herveld. 3). Lena Roelofs, een zus van Willemien (zie 6) en Herman (zie 12), woonde ook op de Plak. Zij trouwde met Piet Joosten uit Haalderen. Lena verhuisde daar ook naar toe. Vorig jaar overleed zij op 78-jarige leeftijd. 4). Grada Peters woonde in 'De Kleine Brouwketel', een boerderij aan de Plakselaan op nummer 8. Ze trouwde met Toon Berndsen, de smid. Grada woont nu op de Plak, naast de vroegere smedrij. 5). Grada Günsing kwam ook uit de Plakselaan. Zij overleed in de oorlog nadat een granaat de schuilkelder trof waar zij verbleef. 6). Willemien Roelofs is een zus van Lena (zie 3) en Herman (zie 12). Zij trouwde met Jan Reijnen van de Dikelsestraat. Ze woonden onder meer in de onderwijzerswoning op het Meestersplein. Momenteel woont zij aan de Bottelhoek. 7). Tonnie Günsing, een broer van Theo (zie 9), kwam van de Plakselaan. Hij werkte als postbesteller in Bommel, totdat hij naar Duitsland moest. Later reed hij vanuit Arnhem op de posttrein. Hij verhuisde toen ook naar Arnhem. Tonnie Günsing is overleden. Zijn vrouw Annie Günsing-Natrop woont nu op de Kloosterplaats. 8). Daan Roelofs, de broer van Jana (zie 1), werkt nog als groentekweker aan de Herckenrathweg. 9). Theo Günsing, een broer van Tonnie (zie 7), woont momenteel in de Imkerstraat. Hij deed precies hetzelfde werk als zijn broer. En zijn vrouw Nellie Natrop is een zus van Annie Natrop, waarmee zijn broer Tonnie trouwde. 10). Henk Leenders, een broer van Theo (zie 11), woonde op de Plak. Hij werkte onder meer voor aannemer Daan Peters. Hij woont nu aan de Tuinlaan. 11). Theo Leenders, een broer van Henk (zie 10), reed voor een Nijmeegse grossier in rook- en zoetwaren. Theo woont op de Polsehof. 12). Herman Roelofs, een broer van Lena (zie 3) en Willemien (zie 6), woonde nog lang in het oudershuis aan de Plak. Enkele jaren geleden betrok hij een nieuw huis, dat hij naast zijn oudershuis liet bouwen. Herman was fruitkweker. Hij werkte ook nog voor de gemeente Nijmegen. 13). Jo Verplak woonde aan het begin van de Plakselaan, tegenover 'De Brouwketel'. Hij werkte bij AKZO op het hoofdkantoor aan de Velpenweg in Arnhem. Hij woont inmiddels al vele jaren in de Karstraat. 14). Henk Polman woont nog in het ouderlijk huis aan de Plakselaan. Daar heeft hij ook altijd gewerkt.

Met dank aan Jo Verplak en diverse andere inmiddels bijna 70 jaar oudere kinderen van de Plak, die behalve de namen ook nog wat bijkomende informatie aanreikten.

Gerard Sommers

Het veer van Bemmelen naar Ooij

Enige tijd geleden kreeg ik van de heer Jos Banning uit Essen in Duitsland (hij woonde tot 1958 in Doornenburg, waar zijn vader veerbaas was) een brief met kopieën van officiële stukken betreffende een veer van Bemmelen naar Ooij. Dat veer zou gevaren hebben van 1824 tot 1936.

Bij navraag bij oudere Bemmelenaren bleek, dat men zich nog maar weinig daarvan kon herinneren. Wel dat sommige palingvisserij ter gelegenheid van de Ooijse kermis mensen overroeden, maar van een vaste veerdienst was weinig bekend. Toch vond de heer Banning een gewaarmerkte kopie van een koninklijk besluit betreffende dat veer uit 1824:

21 January 1824, no. 92.

Wij, Willem (koning Willem I; red), bij de gratie Gods koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.

Op de rekest van Jan Teunissen, wonende aan de Groenlanden in de Ooij, Schoutambt Ubbergen, Provincie Gelderland;

Gehoord het rapport van onzen Minister van Binnenlandse Zaken en Waterstaat van den 15 dezer no 11,

Hebben goedgevonden en verstaan aan den rekestrant te vergunnen om het veer over de Rivier de Waal van de Ooij naar Bemmelen bij voortduring te bedienen en zulks overeenkomstig het door het gemeentebestuur van Ubbergen opgemaakt en hiernevens gevoegd tarief.

Helaas zijn bij de stukken de genoemde tarieven niet meer aanwezig. Uiteraard hebben we geprobeerd na te gaan waar dat veer zich bevond. Vanaf het dorp Bemmelen naar het dorp Ooij was zeer onwaarschijnlijk, aangezien de heer Teunissen dan kilometers ver tegen de stroom in had moeten roeien. Geopperd werd, dat de aanlegplaats bij 'Sprokkelenburg' voor dat veer bedoeld was, maar dat zou alleen maar de stroomopwaarts te roeien afstand vergroten. Tot eind dertiger jaren was er wel een summiere aanlegplaats bij 'Sprokkelenburg', maar die werd slechts sporadisch gebruikt voor het verladen van goederen.

Op een topografische kaart uit 1903 staan meerdere aanduidingen van voetveren over de Waal. Zo was er een voetveer in Doornenburg bij de 'Blauwen Hoek', het 'Gendtse voetveer', even ten westen van 'Kommerdijk', en een voetveer, dat aan Bemmelse kant aanlegde tussen café 'Groenendaal' en de steenfabriek en aan de Ooijse kant bij de daar gelegen steenfabriek. Dit moet het veer zijn geweest, waarvan in de verschillende stukken gewag wordt gemaakt.

In 1828 wordt het veer overgenomen door Theodorus (Derk) Looyschelder. In een brief van de directeur der directe belastingen in Gelderland aan de gouverneur van de provincie Gelderland wordt uitleg gegeven over de nieuw ontstane situatie:

No 1410/1699

Arnhem den 31e Maart 1828

Personeel GS

Met terugzending van het bij UEH EWG missive van den 28 februari No 1192/13 aan mij behandigd rekwest en bijlagen van Derk Looijschelder sloeproeyer wonende in de Ooij, strekkende om begunstigd te mogen worden met het veer van daar naar Bemmél, geef ik de eer UEH EWG te informeren.

Dat aangezien omtrent de rekweste bedoelde Koninklijke Vergunning tot bediening van dit veer door wijlen den persoon van Jan Teunissen bij mij niets bekend is en het alleenlijk schijnt dat de concessie is geweest personeel – ik mij moet bepalen tot de opmerking, dat het minder voegzaam schijnt en dat, mits de veranderingen in bepalingen nopens het personeel der ambtenaren tot gestadigen ambulante dienst verplicht tevens tot de waarneming van een publiek Veer worde gekwalificeerd en tot welke waarneming hij dan ook niet schijnt te kunnen worden geadmitteerd, tenzij door hem van zijne rijksbediening als Sloeproeyer afstand gedaan worde.

Hoezeer derhalven van gevoelen zijnde dat uit hoofde van het voorgeschrevene bezwaar, er geene termen bestaan om het Verzoek van den Rekwestrant, zoo als hetzelfde is liggende en te willigen – Schijnen er niet temin termen te bestaan, dat het den Suppliant onverlet zou kunnen worden gelaten, om daar een Zijner Zoons of ander Verwanten die thans in de bediening van het Veer behulpzaam zijn een nader verzoek tot verlenging der gevraagde Vergunning te doen indienen.

Uit verdere correspondentie blijkt dat er een onderzoek heeft plaatsgehad en dat wijlen Jan Teunissen inderdaad koninklijke vergunning voor het veer had. ...en aangezien met de in stand houding van dit veer voor het gerief der ingezetenen van de Ooy en Bemmél van belang is en door het verlenen van de concessie daartoe geen derde in zijn regt wordt verkort. Zoo maken wij geen zwaarigheid om op de adressant verzoek gunstig te adviseren.

Wel moet de sloeproeyer, wiens naam nu als Derk Loischelder geschreven wordt, zorgen voor een gestadige ambulante dienst. Belangrijkste functie van het veer was het overzetten van steenfabriekarbeiders in beide richtingen. Vanuit Ooij kwamen de mensen naar de steenfabriek van Terwindt & Arntz, terwijl vanuit Bemmél arbeiders werkten bij de steenoven van Robert Janssen en de meer westelijk en buitendijks gelegen fabriek 'De Vlietberg'. Deze beide fabrieken zijn intussen niet meer in bedrijf. Waar eens 'De Vlietberg' was gevestigd, vinden we nu een steenzagerij.

De Looijschelders

Na Derk Looijschelder, die gehuwd was met Maria Hendriks, werd zijn zoon Lucas Looijschelder (geboren 1-9-1812) sloeproeyer. Hij vestigde ook een café aan de dijk in Ooij, waar hij samen met zijn vrouw Johanna Gerritsen de klan-ten bediende. Op een kaart uit 1809 staat aangegeven het 'Groenlandsche Veerhuis', terwijl een kaart uit 1928 aangeeft het 'Groenlandsche Veerhuis'. Een gedeelte uit de betreffende kaart is op de volgende bladzijde opgenomen.

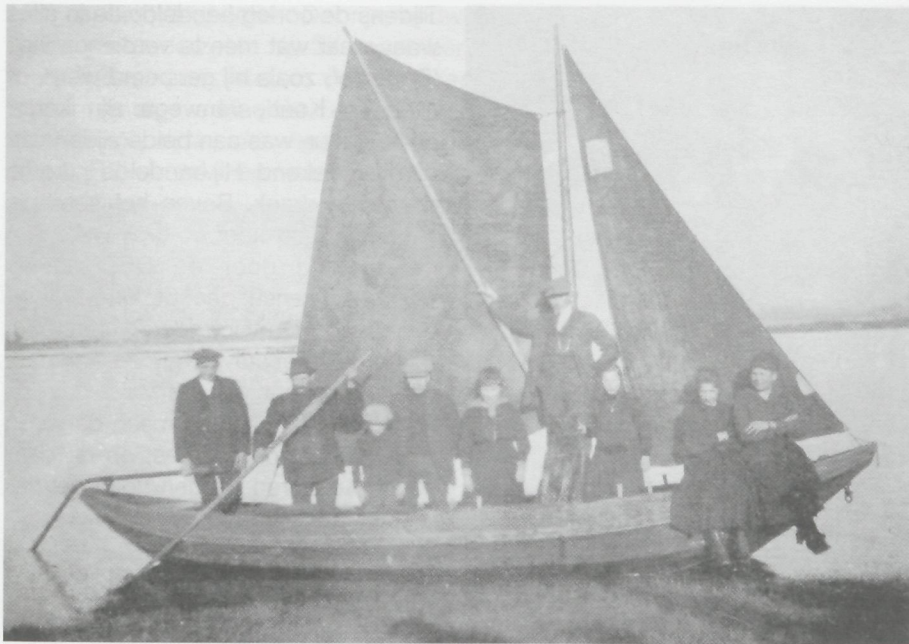
Op deze kaart uit 1928 is het veer tussen Groenendaal en Groenlanden aangegeven.

Leendert Cornelis Looijsschelder (geboren 15-11-1863) nam het veer op zijn beurt weer over van vader Lucas Looijsschelder. Leendert was getrouwd met Maria Klaassen. Zij hadden acht kinderen. De oudste zoon Lucas Laurentius (Luuc), geboren op 25 juni 1896, werd de nieuwe veerbaas toen zijn vader te oud werd voor het zware werk en er mee stopte. Luuc was tevens de laatste veerman van het veer dat gevaren heeft tot in Nijmegen in 1936 de Waalbrug gereed kwam. Leendert had nog meer kinderen. Daaronder waren de zoons Johannes Hendrikus (Jo), geboren op 15 maart 1909, en Piet, die zeeman was. Deze laatste sloeg over boord na het passeren van de sluisen bij Wemeldinge en verdronk. Verder waren er nog vijf dochters: Anna, Leida,

Truus, Dora en Marie. Zoals vele mensen had de familie Looijsschelder een bijnaam. Ze werden 'Van Leers' genoemd, een naam, die van vader op zoon over ging. Vader Leendert overleed in 1918, toen Jo negen jaar was. Het café kwam in handen van Job Janssen, die getrouwd was met dochter Anna. Na een paar jaar wilde Job het café verkopen. Jo Looijsschelder wilde het café wel graag exploiteren, maar hij was nog minderjarig en dat kon dus niet. Samen met zijn veel oudere broer Luuc, de veerbaas, kocht hij het café, dat vrijwel zijn levenswerk zou worden.

Leendert Looijsschelder. Foto: coll. W. Ebben.

De veerboot die begin van de vorige eeuw tussen Bemmelen en Ooij voer. De man met de vaarboom, tweede van links, is Leendert Looijsschelder. Foto: coll. W. Ebben.

Jo was niet alleen de man van het café. Hij voer ook in een parlevinker op de Waal om schippers van kruidenierswaren te voorzien. Jo noemde dat de 'proviandboot'. Hij voer in eerste instantie stroomopwaarts, zo mogelijk door een klant meegesleept, en kwam dan stroomafwaarts terug met andere klanten mee. Als hij dan terug kwam, laadde moeder, die nog in het veerhuis woonde, de hondenkar met nieuwe voorraden en reed daarmee naar de krib, waar Jo dan even aanlegde. In 1931 begon hij een kruidenierswinkeltje bij het café, in wat oorspronkelijk een slaapkamertje was van twee bij drie meter. Een jaar later sloot hij zich aan bij 'De Spar', een in datzelfde jaar opgerichte in- en verkooporganisatie. De kruidenierswinkel bleef tot 1978 op dezelfde plek gevestigd, maar door diverse verbouwingen werd de winkel steeds groter.

Ondertussen werkte Luuc, naast zijn baan als veerbaas, ook als melkboer. Hij reed dan bij zijn klanten langs op een transportfiets met een paar kannen melk en op de bagagedrager wat pakjes boter en dergelijke. Luuc overleed, ongehuwd, op 13 juli 1969. Aan de tochten met de parlevinker kwam in 1940 een einde. De Nederlandse regering had booteigenaren gevraagd om bij een eventuele inval van een vijand in ons land hun schepen te laten zinken. Jo Looijsschelder had dat ook gedaan, evenwel op een zodanige manier, dat het bootje na de oorlog gemakkelijk weer te lichten was.

Tijdens de oorlog handelde Jo in alles waar maar wat mee te verdienen viel. 'De Prop', zoals hij genoemd werd, of 'Kop en Kont', vanwege zijn korte, dikke figuur, was aan beide zijden van de rivier bekend. Hij handelde in koffie en sterke drank. Boven het veerhuis was een hooizolder en daar werd van tijd tot tijd door de CCD (Crisis Controle Dienst) gecontroleerd of er geen verboden voorraden waren. Men prikte dan met staven in het opgetaste hooi. Een deel van de vloer van de hooizolder lag echter meer dan een meter dieper dan de rest en de daar verstopte waren werden nooit gevonden.

Trouwfoto van Jo Looijsschelder en Johanna Kersten. Coll. W. Ebben.

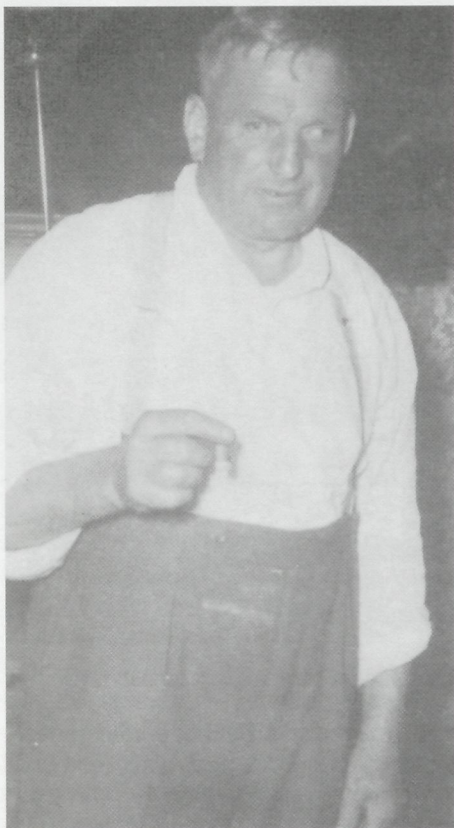
In het dorp Ooij werd in 1979 door de twee zonen van Jo, Leo en Eef Looysschelder (de naam wordt intussen met een y geschreven) een nieuwe Sparwinkel in gebruik genomen. Dat was tevens het moment voor Jo om zich uit zaken terug te trekken. De Spar eerde hem met de diamanten Sparspeld. Hij overleed op 15 oktober 1992.

Terug naar het veer

Op 25 juli 1935 bracht de Inspecteur der Provinciale Vervoersinspectie rapport uit aan de Gedeputeerde Staten van Gelderland over een inspectie van het voetveer, die naar aanleiding van ingekomen klachten is gehouden, waarbij het volgende is gebleken: *Bedoeld voetveer over de Waal onderhoudt de verbinding tussen Ooij en Bemmel en wordt geëxploiteerd door L.L. Looijsschelder, (Lucas Laurentius; red.) wonende café Veerhuis te Ooij (gemeente Ubbergen). Het materieel, bestaande uit een stalen motorboot, voorzien van een 4-cylinder Fordmotor, en een stalen roeiboot, is ± 5 jaren oud en nimmer aan een deskundig onderzoek onderworpen. Aan de binnenzijde van beide vaartuigen ontbrak de naam van het veer en op de roeiboot een aanduiding van het aantal personen, waarvoor de boot kennelijk is ingericht, terwijl voorts geen tarief aanwezig was.*

De inspecteur adviseerde de boten te laten keuren en op 25 september 1935 gaven Gedeputeerde Staten opdracht, dat de boot onmiddellijk na 1 november 1935 op de helling geplaatst moest worden en uit- en inwendig schoongemaakt

voor nadere inspectie. De rijksveldwachter Brigadier Titulair Jan Stel uit Ubbergen onderzocht op 27 november of aan die voorwaarden was voldaan, maar moest constateren, dat nog geen enkele actie ondernomen was. De ondernemer verklaarde echter *van den inspecteur der Provinciale Verkeersinspectie, den heer Kruisdijk, telephonisch mededeeling te hebben ontvangen dat hem een nader te bepalen dag zou worden aangewezen waarop*

*Luuc Looijsschelder, de laatste veerbaas.
Foto: coll. W. Ebben.*

de motorboot op de helling geplaatst moest worden, en ter inspectie aangeboden, terwijl tot dien dag de motorboot voor den veerdienst mocht worden gebruikt.

In zijn rapport beschreef de veldwachter ook de aanlegplaatsen van het veer: *Aan beide oevers wordt gebruik gemaakt van een plank ter lengte van 5,5 meter, breed 46 centimeter, en dik 5 centimeter, rustende met het eene eind op den rivieroever en met het andere eind op een ledige ton welke in de rivier is geplaatst. Mogen deze aanlegplaatsen voldoende worden beschouwd, ter meerdere veiligheid ware het gewenscht de breedte der loopplanken minstens te verdubbelen.*

Intussen waren op voor het publiek toegankelijke plaatsen bordjes aangebracht, waarop de tarieven vermeld werden. Het veergeld bedroeg 25 cent per persoon en 40 cent retour. Aan de Bemmelse kant was een misthoorn aanwezig waarmee passagiers kenbaar konden maken dat ze overgezet wilden worden. Op 7 januari 1936 werd door de expert van de scheep-

vaartinspectie O. Wagenaar, samen met de inspecteur van de provinciale verkeersinspectie op de scheepswerf van W. Beerden te Nijmegen, de overzetmotorboot geïnspecteerd. Diverse mankementen werden aangetroffen, die uiteindelijk in februari werden verholpen, waarna het schip weer in de vaart genomen kon worden. De afgekeurde stalen overzetroeiboort kwam in bezit van de veerman Verweij te Ewijk. Er werden maatregelen getroffen dat die boot niet meer voor de veerdienst zou worden gebruikt.

Groenendaal

Aan de Bemmelse kant van het veer stond de boerderij, annex café (liever: bierhuis) 'Groenendaal', waar van geslacht op geslacht een familie Peters woonde, die 'Peters van de Groenendaal' werd genoemd. De boerderij was op een terp gebouwd, die 12½ meter boven NAP lag en aansloot aan de zomerkade. Bij zeer hoog water in 1926 kwam er water in de stal. De heer Peters verhoogde toen het stalgedeelte met 30 centimeter.

De voormalige boerderij 'Groenendaal' getekend naar een afbeelding op een tegel.

Vanaf de Bemmelse dijk liep er een pad naar Groenendaal, dat het eerste gedeelte enigszins verhoogd was en dat verderop dwars door 'de Grienden' (een stuk land waar veel wilgenhout groeide) en een weiland liep, iets ten oosten van waar nu de weg door de polder richting defensiedijk loopt. Langs het huis 'Groenendaal' stond een meidoornhaag.

Het huis 'Groenendaal' heeft heel wat rampen over zich heen zien gaan. Het huis zou door ijsgang een keer zwaar zijn beschadigd en werd in 1879 door brand verwoest. Telkens weer werd de zaak opgebouwd. Bij het bierhuis was een misthoorn aangebracht. Mensen, die overgezet wilden worden, bliezen dan op die hoorn en dan was het wachten op de veerman, die dat signaal hopelijk gehoord had. Om dat wachten te bekorten was het goed toeven in het bierhuis. De Petersen waren geen veerlieden, hoewel een enkel verhaal, dat rond 'Groenendaal' speelt wel spreekt van de veerbaas. Johannes Peters, zoon van Peter Peters en Theodora Janssen en kleinzoon van Petrus Johannes Peters en

Het gezin van Johannes Peters en Drika Aleida Vierboom omstreeks 1920. De kinderen zijn Hent, Leentje, Piet en Doortje.

Johanna Jansen, was evenals zijn vader 'waardsman'. Hij hield in die functie toezicht op het poldergebeuren, op de mensen, die grond van de polder gepacht hadden en liep mee bij de schouw van de sloten. Als er weer percelen te verpachten waren, werd dat meestal gedaan op 'Groenendaal', waar de weilanden gemijnd werden.

Johannes Peters was getrouwd met Drika Aleida Vierboom, die in Ooij geboren was. Zou hij haar, zoals wel meer gebeurde, tijdens een Ooijsse kermis voor het eerst ontmoet hebben? Johannes had een roeiboot, die hij zelf had gebouwd. Als de Postiljonboot, die van Lobith naar Nijmegen voer, langs kwam, ging Johannes met klanten de rivier op en die werden, zonder dat de Postiljonboot vaart minderde, aan boord gezet. Later werden die mensen dan weer opgepikt. Misschien werd de heer Peters daardoor hier en daar ver-

meld als 'de veerbaas van den Groenendaal'? Vanaf de Ooijsse kant werd door de Looijschelders hetzelfde gedaan.

Het huis 'Groenendaal' was lang niet van alle gemakken voorzien. Er was geen waterleiding en geen elektriciteit. Als men licht nodig had, gebruikte men olielampen. In de woonkamer hing een vaste olielamp en er was een lamp, die meegedragen kon worden het huis of de stallen in. Die werd ook gebruikt bij het melken van de koeien als ze op stal stonden. Er moest altijd een van de kinderen bij het melken aanwezig zijn om de brandende olielamp in de gaten te houden...

Johannes Peters van de Groenendaal.

Toen Johannes Peters in 1942 65 jaar werd, verhuisde hij naar Haalderen. Zijn zoon Peter Hendrikus (Piet) woonde daar en er werd van woning geruild. Piet ging op 'Groenendaal' wonen en werd tevens waardsman.

Op deze foto zien we familie en bekenden van Piet Peters. Van links naar rechts: Hent van Schaik, Mies van Schaik-Vermeulen, een nu niet meer bekende voormalige evacu e, Cor Peters-Vermeulen, Frans Peters (op de arm), Piet Peters, Johan van Rozendaal (op de arm), Aafje van Rozendaal, Ger Vermeulen en Hent Peters. De kinderen zijn: Joke van Schaik, Jan Peters, Joke Peters, Leo van Schaik, Hans van Schaik en Gerrie Lentjes.

Bij een schrijven van het Polderdistrict Over-Betuwe d.d. 19 januari 1943, werd benoemd tot waardsman van het Polderdistrict Over-Betuwe, met ingang van 1 April 1943: P.H. Peters, wonende te Haalderen, gemeente Bemmél, zulks op een jaarwedde van f 380.- + vrij wonen in het waards-manshuis aan den Groenendaal te Bemmél, behoudens, voor zooveel nodig, hogere goedkeuring. Die goedkeuring werd op 16 april 1943 door de commissaris der provincie Gelderland, S. v. Heemstra, gegeven en door het Gecombineerd College van het Polderdistrict Over-Betuwe bevestigd op 30 maart 1943.

Het huis 'Groenendaal' was in 1943 al in handen van het Ambt Overbetuwe. Dit moet gebeurd zijn in de tijd dat Peter Peters hoofdbewoner was. Hij was getrouwd met Theodora Janssen en samen hadden ze 15 kinderen.

Nadat Theodora Janssen overleden was, hertrouwde Peter Peters met Johanna Wilhelmina Pierk. Of de verkoop van het huis iets met de erfenis te maken had, is niet met zekerheid te zeggen.

Als waardsman bleef Peter daar vrij van huur wonen en uiteraard zat ook later zijn zoon Piet daar onder gelijke voorwaarden. In het begin van de vijftiger jaren is het huis overgegaan naar de Rijksdomeinen, die het gebruikte als onderkomen tijdens de aanleg van de defensiedijk. Toen dat werk klaar was, werd het huis afgebroken. De Petersen waren intussen verhuisd naar 'De Ronduit'.

Piet Peters en zijn vrouw Cor Vermeulen.

Toekomst voor een veerverbinding Bemmeloij?

De Waalbrug slijt dicht, een proces dat nog zal verergeren naarmate de Waalsprong verder vorm krijgt. Zou er daardoor nog eens behoefte ontstaan aan een extra oversteekplaats over de Waal? Of zou het groeiende toerisme in de Gelderse Poort ooit nog eens de aanleiding worden om de vroegere verbinding van Bemmeloij nieuw leven in te blazen? Enkele jaren terug gebeurde dat al met het veer tussen Millingen en Hulhuizen.

Een recente foto van het oude café-veerhuis aan de dijk in Ooij.

Het oude veerhuis uit 1907 aan de Ooijse kant van de Waal staat er nog steeds en hoewel het pand niet meer als café en veerhuis in gebruik is, staat boven de deur nog steeds te lezen: 'Café Veerhuis J.H. Looschelder'.

Genealogische zoektocht

In het artikel 'In Bemmeler staat een huis' in het kringblad van mei 2000 is de boerderij 'De Klappenburg' belicht. Hierbij is ook aanvullend archiefonderzoek gedaan om wat meer te weten te komen van (vroegere) bewoners van dit pand. Aangezien dat onderzoek ten tijde van plaatsing nog niet ver genoeg gevorderd was en dat ook een beetje buiten het bestek van dat artikel zou vallen, is het resultaat hier apart opgenomen. Dit artikel laat tevens zien hoe je zo'n zoektocht kunt beginnen en wat je waar, met het nodige speurwerk, in het rijksarchief Gelderland in Arnhem, maar ook op internet, te weten kunt komen over de bewoners en welke verrassende vondsten je daarbij tegen kunt komen.

Het onderzoek begint bij de gegevens uit de kadastrale atlas. 'De Klappenburg' is kadastraal bekend onder sectie F, nummer 97. Eigenaar in 1832 is Peter van Erp, van beroep kastelein. Met dit gegeven kijken we op internet in het bestand van de rijksarchieven (GenLias¹⁾) of er misschien een huwelijk van Peter bekend is. De rijksarchiefdienst is namelijk begonnen om gegevens van de burgerlijke stand van heel Nederland beschikbaar te stellen op internet. Van diverse gemeenten zijn al gegevens opgenomen. Van Bemmeler vinden we momenteel nog alleen de huwelijken (periode 1811-1922) in GenLias. En ja hoor, we krijgen de volgende gegevens over het huwelijk van Peter van Erp te zien:

Bron: Burgerlijke stand - huwelijk (Bruidegom)

	Algemeen Archieflocatie: Gelderland Toegangnr: 0207 Inventarisnr: 6312 Gemeente: Bemmeler Soort akte: Huwelijksakte Nummer: 7 Datum: 4-7-1823
Man Naam: Peter van Erp Geboortedatum: 25-7-1798 Plaats: (Bemmeler)	Vrouw Naam: Cornelia Hendrika van der Burg Geboortedatum: 25-3-1802 Plaats: (Bemmeler)
Vader man Naam: Hendrik van Erp	Vader vrouw Naam: Jacobus van der Burg
Moeder man Naam: Johanna ter Meer	Moeder vrouw Naam: Johanna Hendrika Evers

Kijken we nog verder in GenLias dan komen we ook huwelijken van enkele kinderen van Peter en Cornelia tegen. Voor meer gegevens over hun kinderen,

ouders en ooms en tantes moeten we (nu nog) naar het rijksarchief Gelderland in Arnhem of het gemeentearchief van Bemmelen. Dat laatste bevindt zich (tijdelijk) in het gemeentearchief van Arnhem. Voor de hand ligt het rijksarchief omdat daar de gegevens van bijna alle Gelderse gemeenten te vinden zijn. We vinden daar in de burgerlijke stand van de gemeente Bemmelen het overlijden van Peter van Erp, namelijk op 25 januari 1871. Bij het overlijden worden ook zijn beroep (kastelein), leeftijd (72 jaar), echtgenote (Cornelia Hendrika van der Burg) en ouders (Hendrik van Erp en Johanna ter Meer) genoemd, maar deze gegevens hadden we ook al op internet gevonden. Vervolgens zoeken we in de geboorte- en overlijdensregisters van Bemmelen naar de kinderen en vinden zo vrij gemakkelijk de gegevens van het gehele gezin:

Peter van Erp, kastelein, geboren in Bemmelen op 25-7-1798, overleden in Bemmelen op 25-1-1871, zoon van Hendrik van Erp en Johanna ter Meer, trouwt in Bemmelen op 4-7-1823 met Cornelia Hendrika van der Burg, geboren in Bemmelen op 25-3-1802, overleden in Bemmelen op 19-2-1877, dochter van Jacobus van der Burg en Johanna Hendrika Evers. Kinderen uit dit huwelijk (allen geboren in Bemmelen):

1. Hendrika Johanna, geboren op 14-12-1823, overleden in Bemmelen 6-8-1892, trouwt in Bemmelen op 7-5-1846 met Arend Jansen, geboren te Bemmelen op 11-10-1816.
2. Arnoldus Jacobus, geboren op 14-4-1826, meester bakker, woont in 1877 in 's Gravenhage.
3. Steven, geboren op 2-11-1827, overleden in Bemmelen op 5-1-1898, ongehuwd, tabaksplanter.
4. Johanna Hendrika, geboren op 10-7-1829, trouwt in Bemmelen op 7-5-1846 met Pieter Wilhelmus van de Hoonaard, geboren te Hilligersberg op 13-5-1813, overleden voor 1877.
5. Jan Willem, geboren op 13-4-1831, beambte bij Oostspoor, woont in 1877 in Utrecht.
6. Cornelis Hendrikus, geboren op 21-9-1832, overleden in Bemmelen 22-10-1892, tabaksplanter woont in Bemmelen.
7. Elisabetha Hendrika, geboren op 23-3-1834, overleden in Bemmelen 31-1-1835.
8. Elisabetha Hendrika, geboren op 2-11-1835, trouwt in Bemmelen op 20-9-1876 met Pieter Bloemink, hulponderwijzer, geboren in Twisk op 24-9-1847.
9. Hendrina Berendina, geboren op 10-8-1837, overleden in Bemmelen 11-1-1873, trouwt in Bemmelen 20-4-1867 Gerrit Jacobus van Gils, stationschef, geboren 6-11-1840 in Nijmegen.
10. Willem Hendrik, geboren op 9-3-1839, overleden in Bemmelen 18-6-1839.
11. Willem Hendrik, geboren op 22-11-1840, overleden in Bemmelen 8-11-1845.
12. Peter Cornelis, geboren op 11-4-1842, overleden voor 1877.
13. Hendrik, geboren op 30-12-1843, overleden in Bemmelen 1-6-1845.
14. Willem Hendrik, geboren op 27-9-1846, overleden in Bemmelen 9-1-1847.

Merk op dat er drie kinderen zijn die de naam Willem Hendrik dragen en twee kinderen met de naam Elisabetha Hendrika. Het gebeurde in die tijd wel vaker dat meerdere kinderen uit één gezin dezelfde naam kregen.

Bijvoorbeeld bij het overlijden van een jong kind kreeg het eerstvolgende kind dat geboren werd en van hetzelfde geslacht was als de overledene, dezelfde naam. Maar het kon ook voorkomen dat het tweede kind dezelfde naam kreeg als een ouder kind, zonder dat deze overleden was. Dit gebeurde bijvoorbeeld als de kinderen vernoemd werden naar de grootouders en als die van beide kanten dezelfde naam hadden. Vaak kregen ze dan later een toevoeging 'de jonge' of 'de oude'. Van de veertien kinderen van Peter en Cornelia zijn er vijf jong tot zeer jong overleden.

Omdat we de ouders van Peter van naam kennen, namelijk Hendrik van Erp en Johanna ter Meer, proberen we ook van hen wat meer te weten te komen. We moeten daarvoor in de kerkboeken (ook wel de DTB-registers genoemd: DTB staat voor dopen, trouwen en begraven) gaan zoeken, aangezien het hier de periode vóór 1811 betreft. Napoleon heeft in dat jaar de burgerlijke stand ingevoerd. Voor die tijd kunnen we terecht in de kerkboeken, na die tijd in de burgerlijke stand. De kerkboeken liggen in het rijksarchief van de provincie waartoe de gemeente behoort. Bommel kende in die periode een Nederduitse Gereformeerde Gemeente en een Rooms Katholieke Gemeente.

De NG kerkboeken beginnen al in 1623 en de RK kerkboeken in 1795. We kunnen hiervoor naar het rijksarchief in Arnhem, maar een zoektocht op internet levert een website op waar de gegevens van de kerkboeken van Bommel in elektronische vorm, tegen een geringe vergoeding, te koop worden aangeboden. Medewerkers van de genealogische werkgroep, AG-Infosys²⁾, hebben van een groot aantal plaatsen in Nederland, maar ook van de Duitse grensstreek, gegevens van originele kerkboeken handmatig ingevoerd in de computer. De gegevens worden geleverd op floppy met een zoekprogramma erbij om gemakkelijk op naam te kunnen zoeken. Gelukkig stond Bommel ook in de catalogus van te bestellen gegevens. Dit scheelt een heleboel zoekwerk. Een waarschuwing bij deze gegevens, maar ook van andere gegevens die zo op internet te vinden zijn, is wel op zijn plaats: ondanks de zorgvuldigheid waarmee het handmatig invoeren gebeurt, kunnen er altijd fouten insluipen. Voor de zekerheid moeten altijd de originele gegevens uit de archieven erop nageslagen worden.

In het doopboek van de Nederduitse Gereformeerde gemeente in Bommel komen we meerdere dopelingen tegen met als ouders Hendrik van Erp en Johanna ter Meer. Dat zijn dus broers en zusters van Peter. Het trouwen van Hendrik en Johanna vinden we ook. Ze gaan in Bommel in ondertrouw en er wordt attest (toestemming) gegeven dat ze in Ressen kunnen gaan trouwen. We vinden de volgende gegevens van het gezin van Hendrik van Erp:

Ouders van Peter van Erp:

Hendrik van Erp, geboren in Bommel, overleden te Bommel op 31-7-1801, gaat in ondertrouw te Bommel (trouwt in Ressen) op 6-6-1783 met Johanna ter Meer. Johanna trouwt voor de tweede keer in Bommel op 14-3-1802 met Jan Jansen.

Kinderen uit het huwelijk:

1. Willemijna, geboren Bommel 3-8-1784, gedoopt 8-8-1784, overleden Bommel 4-5-1858, trouwt met Antony Wijking.
2. Gradus, geboren Bommel 27-2-1786, gedoopt 5-3-1786.
3. Grada Jacoba, geboren Bommel 7-3-1788, gedoopt 9-3-1788.
4. Steven Hendrik, geboren Bommel 20-8-1789, gedoopt 26-8-1789.
5. Johannes, geboren Bommel 22-9-1791, gedoopt 25-9-1791.
6. Gradus, geboren Bommel 26-8-1793, gedoopt 1-9-1793.
7. Cornelia, geboren Bommel 2-4-1796, gedoopt 3-4-1796.
8. Peter, geboren Bommel 25-7-1798, gedoopt 29-7-1798, zie hierboven.

Op 14-4-1801 en op 27-5-1801 overlijden er kinderen van Hendrik van Erp. Ze worden niet met naam genoemd, waardoor we niet weten wie dat zijn. Kort daarop overlijdt Hendrik zelf ook, en blijft Johanna met een aantal kinderen achter.

Bij het zoeken naar de ouders van Hendrik van Erp, de grootouders van Peter van Erp, wordt het lastiger. In de NG doopboeken van Bommel worden twee kinderen gedoopt met de naam Hendrik van Erp. In beide gevallen is Steven Hendriks van Erp de vader. De moeder is de eerste keer Geertge de Hoogt en de tweede keer Willemijn van Hal. Daar tussen worden nog kinderen gedoopt van Steven Hendriks van Erp met als moeder Geertje Theunissen. Zeer waarschijnlijk is Geertge de Hoogt dezelfde als Geertje Theunissen, aangezien bij het huwelijk met Willemijn van Hal, Hendrik genoemd wordt als weduwnaar van Geertie de Hoog. Het huwelijk van Hendrik met Geertie de Hoog of met Geertje Theunissen is (nog) niet gevonden. Hij komt verder ook voor als alleen Steven Hendriks(e) zonder de toevoeging 'van Erp'.

Het meest waarschijnlijke is dat Steven Hendriks van Erp en Willemijn van Hal de ouders zijn van onze Hendrik van Erp. Dit vanwege de leeftijd van de jongste Hendrik bij het trouwen (35 in plaats van 62 jaar) en omdat hij dan 'jonge man van Bommel' wordt genoemd. Zetten we alle gegevens van de kerkboeken op een rij dan krijgen we het volledige gezin van Steven Hendriks van Erp:

Grootouders van Peter van Erp:

Steven Hendriks van Erp trouwt voor de eerste keer met Geertge de Hoogt.

Kinderen uit dit huwelijk:

1. Hendrik, gedoopt Bommel 24-6-1731. Hierna wordt de moeder Geertje Theunissen genoemd. Mogelijk is dit dezelfde als Geertje de Hoog(t).
2. Antonija, gedoopt Bommel 11-3-1733.
3. Bernske, gedoopt Bommel 8-8-1734.
4. Antony, gedoopt Bommel 10-5-1736.

Steven Hendriks van Erp trouwt voor de tweede keer, als weduwnaar van Geertie de Hoog, te Bommel op 17-10-1738 met Willemijn van Hal.

Kinderen uit dit huwelijk:

1. Gerardus, gedoopt Bemmél 20-9-1739.
2. Petronella, gedoopt Bemmél 22-1-1741.
3. Lucas, gedoopt Bemmél 22-4-1742, trouwt in Bemmél op 8-11-1769 met Anna Maria de Veer.
4. Willem, gedoopt Bemmél 15-3-1744, trouwt in Bemmél op 11-4-1783 met Anna Maria Breunissen.
5. Peter, gedoopt Bemmél 6-3-1746.
6. Hendrik, gedoopt Bemmél 4-1-1748 (zie hierboven: vader van Peter van Erp).
7. Gerritjen, gedoopt Bemmél 30-11-1749.
8. Cornelis, gedoopt Bemmél 19-5-1754, trouwt in Bemmél op 26-12-1783 met Jacoba van Wijngaard.
9. Jacobus, gedoopt Bemmél 15-5-1757, trouwt in Bemmél op 25-4-1794 met Maria van het Lindenhout.
10. Johannes, gedoopt Bemmél 17-2-1760, trouwt in Bemmél op 14-9-1784 met Elisabeth van der Mieden.

Naast het onderzoek in de kerkboeken kan het ook nodig zijn om andere archieven te raadplegen om te proberen meer helderheid te krijgen in de familieverbanden of gewoon om meer achtergrondinformatie te krijgen over het bezit en/of de erfopvolging. Met name in rechterlijke en notariële archieven wordt vaak uitgebreid aangegeven hoe de familieverbanden liggen.

In het kader van het onderzoek naar boerderij 'De Klappenburg' is ook gekeken in het notariële archief. In 1811 werd het notariaat in geheel Nederland, dus ook in Bemmél, ingevoerd. Vanaf die tijd is het betrekkelijk gemakkelijk om de juiste akten terug te vinden. Notarissen werden namelijk verplicht om een apart register (repertoire) aan te leggen op de door hen verleden akten. Voor die tijd kun je bijvoorbeeld terecht in de rechterlijke archieven, zoals het oud-rechterlijk archief van het Ambt Overbetuwe. Notarissen hadden ook een standplaats, maar men was (en is nu nog) wel vrij om zelf een notaris te kiezen. Naast de standplaats Bemmél is het dan ook verstandig om bijvoorbeeld bij notarissen uit de standplaatsen Elst of Nijmegen te kijken.

Als toegang is het repertoire gebruikt om te zoeken op 'De Klappenburg' en Peter van Erp. Als periode is gekozen voor de tijd kort na het overlijden van Peter van Erp en Cornelia Hendrika van der Burg, zeg maar tussen 1870 en 1880. Notaris in de standplaats Bemmél was in die tijd J. Stolk. Er is een repertoire over de jaren 1872-1895.

Na enig speurwerk (notarissen waren 'zuinig' en schreven erg klein) komen we in 1877 een boedelbeschrijving tegen, waarin 'De Klappenburg' genoemd wordt. Het blijkt dat die opgesteld is naar aanleiding van het overlijden van Cornelia Hendrika van der Burg, weduwe van Peter van Erp. Twee zoons, Steven en Cornelis Hendrikus, beiden ongehuwd, wonen nog thuis. De boedel, althans de

waarde ervan, moet verdeeld worden onder de nog in leven zijnde kinderen of erfgenamen en daarvoor wordt een inventarisatie uitgevoerd. Dit gebeurt door Steven en Cornelis, samen met een door de notaris benoemde deskundige in het waarderen van boedels, de Ressense koster Jan Willem Tap.

Deze inventarisatie is onderdeel van de notariële akte waarin de totale boedel is beschreven, dus inclusief de hofstede 'De Klappenburg', een hofstede aan de Dorpsstraat, een zitbank in de kerk van de hervormde gemeente te Bommel, kontanten (circa f 450), diverse papieren (onder andere een uiterste wil van Cornelia Hendrika van der Burg), inschulden (omstreeks f 75) en uitschulden (schuldvorderingen ten bedrage van f 1575) en rekeningen en verdere schulden (ongeveer f 1040).

De voorzijde van 'De Klappenburg' in de vijftiger jaren. Tijdens de bouw van de wijk 'De Klappenburg' was het huis nog als boerderij in gebruik. De laatste grond werd onteigend voor de bouw van de Gerard Rijssenbeekstraat en de Franciscusstraat.

De hierna volgende opsomming geeft een aardige en uitgebreide kijk in de boedel van het toenmalige café 'De Klappenburg' die we u niet willen onthouden. De beschrijving is zodanig opgezet dat je als het ware met de schatter mee kunt lopen door het huis.

Staat van gereede goederen, zich bevindende in en bij het huis te Bemmél, bewoond geweest door Mejuffrouw Cornelia Hendrika van den Burg, weduwe van wijlen de heer Peter van Erp, den negentiende february achttienhonderd zeven en zeventig aldaar overleden, en behoorden tot den boedel nagelaten door de gemelde mejuffrouw de weduwe van Erp, daaronder begrepen des zulkx waarvan zij als vruchtgebruikster en boedelhouderesse van wijlen genoemde haare echtgenoot uit kracht van huwelijkscontract den vijftiengsten juny achttienhonderd drie en twintig door nu wijlen den toen te Bemmél gevestigde notaris Philippus Arnoldus van Rees verleden, in het bezit is gebleven. Zijnde die staat opgemaakt door Steven van Erp en Cornelis Hendrikus van Erp, beide tabaksplanters wonende te Bemmél onder wie zich de gemelde gereede goederen bevinden en welke goederen gewaardeerd zijn door Jan Willem Tap koster wonend te Ressen daartoe door den belanghebbenden benoemd en den vijftienden maart achttien honderd zeven en zeventig door den heer kantonregter van Elst beeedigd.

In de gang

Een glazen lantaarn op een gulden

In de kamer links bij het inkomen der voordeur

Een tapkast op tien gulden

In die kast

Vijf en vijftig wijn, bier, jenever en andere glazen op zes gulden

Een hoekkast op dertien gulden

In die kast

Twee en veertig borden en vijf schaaltes op drie gulden

Twee botervlootjes, negen eijerdopjes, twee sauskommen, twee mosterdpotten op twee gulden vijftig cent

Een olie en azijn drager, spoel(onleesbaar) en kom op twee gulden vijftig cent

Twaalf lepels en vorken en veertien messen op vier gulden

Een hangkast op twaalf gulden

Een chiffonnière op zeven gulden

Een profiant kastje op zes gulden

In dat kastje

Vijftiengsten koppen en schotels, zes melkkannetjes met schoteltjes, een soepterrine en suikerpot op drie gulden

Vijf tafels op twaalf gulden

Een spiegel en zeven schilderijen op twaalf gulden

Zeventien stoelen op tien gulden

Een kagchel met toebehoren op tien gulden

Twee theestoven met koperen ketels op vijf gulden

Zes stoven op een gulden

Drie blikken bladen en twee vazen op drie gulden

Een servies met blad op vijf gulden

Zilver

Een doosje met elf zilveren lepeltjes op drie gulden

Een suikerstrooier en suikerschepper op twee gulden

Een zilveren tabaksdoos op twee gulden

Zijnde van gemeld zilver de keur niet te onderscheiden terwijl ook het gewigt daarvan niet kan worden opgegeven, als zijnde die voorwerpen vermengd of een geheel

uitmakende met andere specie of zaken die van het zilvermerk niet aftescheiden waren
Een blad met suikerpot, melkkan en tien koppen en schotels op twee gulden
Drie gordijnen en twee kordjes op twee gulden
Enige ornamenten en verdere rommel op twee gulden

In de gelagkamer regts bij het inkomen der voordeur

Een biljard met geuenrek, geuen, ballen en verdere toebehooren op vijf en twintig gulden

Een tapkast op zeven gulden

In die tapkast

Zes en veertig bier- en jeneverglazen op vier gulden vijftig cent
Zes karaffen met suikerpot op een gulden
Vier blaadjes, vier maten en een spoelbak op twee gulden vijftig cent
Een spiegel en acht schilderijen op acht gulden
Achtien stoelen op negen gulden
Vijf tafels op tien gulden
Een klok op tien gulden
Een ragebol met toebehoren op twaalf gulden
Drie gordijnen en zes kordjes op vier gulden
Enige rommel op twee gulden

In het woonkamertje achter de gelagkamer

Een ledikant met behangsel op acht gulden
Een veerenbed, twee peuluws, twee kussens, drie dekens op vijf en veertig gulden
Acht schilderijen en een spiegel op drie gulden
Zeven stoelen en fauteuil op vier gulden
Een trekpots, suikerpot, zeven verlakte trommeltjes theesetjes en toiletspiegeltjes op drie gulden
Een lamp op een gulden vijftig cent
Een nachttafeltje op een gulden
Twee tafels op vijf gulden
Een prachtbijbel op twee gulden vijftig cent
Een bureau op twee gulden
Eenige photographie lijsten op twee gulden
Een kagchel met toebehoren en koperen waterketel op vier gulden
Vijf stoven en drie doosjes op een gulden
Een eiken kastje op vijf gulden

In dat kastje

Twee melkkannen, drie botervlootjes, zes bordjes, een beschuit trommel, een peperbus, twee broodmandjes en zes messen op twee gulden vijftig cent
Een kabinet op twintig gulden

In dat kabinet

Een presenteerblad met vier trommels en een sigarendoos op twee gulden
Linnen en pellen
Vijftig beddelakens op vijftentwintig gulden
Zeven en twintig kussenslopen op vijf gulden
Twaalf tafellakens op twaalf gulden
Twintig servetten op zeven gulden
Vijftien handdoeken op vier gulden

Zes theedoekjes op zestig cent

Een tapijt en enige matten en rommel op twee gulden vijftig cent

In de sociëteitkamer boven bij het opkomen der trap

Een kagchel met toebehoren op drie gulden

Een ronde tafel en speeltafel op vijf gulden

Een spiegel op drie gulden

Een schaakbord met spel op een gulden

Acht en veertig glazen met karaf op vijf gulden

Zes kandelaren, vier blaadjes op een gulden vijftig cent

In de kamer daarnaast

Een eikenhouten ledikant met behangsel op acht gulden

Een bed, peuluw en twee kussens op tien gulden

Een verenbed, peuluw en twee kussens op dertig gulden

Een verenbed, peuluw en twee kussens op veertig gulden

Drie wollen en een moltonnen deken op zeven gulden

Vier ronde en vierkante tafels op vijftien gulden

Tien stoelen op vijf gulden

Zes stoven op een gulden

Twee nachttafeltjes en kommen op vijf gulden

Twee hanglampen op twee gulden

Een spiegel en vier schilderijen op vier gulden

Een kastje op vier gulden

Eenig aardewerk op een gulden

Zeven glas gordijnen op drie gulden

Een tafelbol en twee tafelkleden op vier gulden

Eenige rommel op een gulden

In een slaapkamertje linksch van den zolder

Een veerenbed, twee peuluws, twee kussens en twee katoenen dekens op achttien gulden

Een nachttafeltje en een spiegeltje op twee gulden

Zes schilderijen en een theeblad op drie gulden

Een kapstok en twee stoelen op twee gulden

In een slaapkamertje regts van den zolder

Een verenbed, een peuluw, twee kussens en twee katoenen dekens op twintig gulden

Drie koffers op vijf gulden

Een nachttafeltje, een tafel, twee stoelen en een spiegel op drie gulden

Op den overloop

Een orkest op drie gulden

Op den zolder

Vijftig stoelen en een nachttafeltje op vijftentwintig gulden

Vijf tafeltjes op vijf gulden

Een bak met wijnglazen op drie gulden

Zes banken op zeven gulden

Twee en twintig zakken op drie gulden

Vier katoenen dekens op zes gulden
Twee ledikanten en een stroozak op vijf gulden
Twee kisten met gedroogde appels op vijf gulden
Een bus met boonen op vijftig cent
Een melkkan met koperen kan en emmer op zes gulden
Een juk met koperen kettingen op twee gulden
Eenige rommel op twee gulden

In de keuken

Een hangkast op zeven gulden
Zes stoelen op twee gulden
Een fornuis met gruisbak op tien gulden
Eenig haardgereedschap op twee gulden
Een koperen doofpot op een gulden vijftig cent
Een petroleumtoestel en twee lampjes op drie gulden
Een hegshaar met timmergereedschap op twee gulden
Een tafel op een gulden vijftig cent
Twee poffertjespannen en een koekepan op drie gulden
Een ladenkast op drie gulden

In die kast

Veertien borden en tien schalen op drie gulden
Eenig koper en tinwerk op twee gulden
Twaalf tinnen lepels en tien vorken op twee gulden
Eenig rommel op drie gulden

Op de goot

Een kast op drie gulden
Vijf ijzeren potten, twee braadpannen en waterketel op zeven gulden
Vijf koperen ketels op zes gulden
Drie lantaarns, een lamp en twee doorslagen op drie gulden
Een soep-, drie houten lepels en een schuimlepel op twee gulden
Eenig aardewerk op vijftig cent

In de kelder

Drie roomtonnetjes, twaalf vloten en twee tuiten op elf gulden
Twee tonnen met ingemaakt goed op drie gulden
Eenig aardewerk op een gulden
Eenig smout op vier gulden
Twee banken schaal en gewigt op drie gulden

Op het kelderkamertje

Een veerenbed, peuluw, drie kussens en twee katoenen dekens op vijftwintig gulden
Twee stoelen, bedgoedqueu en tafeltje en een spiegel op drie gulden

In het achterhuis

Twee melkkoeijen op twee honderdvijftig gulden
Twee runderen op negentig gulden
Een mangel op zes gulden
Een baktrog op drie gulden

Een karn op vier gulden
Een trapladder en twee andere ladders op drie gulden
Eenig tuin en deelgereedschap op vijf gulden
Vijf planten op twee gulden
Een hondkar op zes gulden
Drie dranktonnen op drie gulden
Een kruiwagen en kippenloop op drie gulden
Een snijbak op drie gulden
Een slootbak en drie wateremmers op vier gulden
Zeven manden en twee zagen op drie gulden
Vier waschtobben op vier gulden
Een stelletje op twee gulden
Eenig rommel op tien gulden

Buitenhuis

Een broeibak en acht deksels op zeven gulden
Een balans met schalen op drie gulden
Vier ijzeren gewigten op een gulden
Vijftien honderd tabaksspijlen op tien gulden
Eenig hout en eenige sparren op vijf gulden
Eenige rietmallen op twee gulden
Eenig rommel op vier gulden

Zamen twaalf honderd vijftig gulden zestig cent.

Aldus deze staat opgemaakt door de ondergetekenden Steven van Erp en Cornelis Hendrikus van Erp, en de waardering bij deze gedaan door den mede ondergetekenden Jan Willem Tap den drie en twintigsten maart achttien honderd zeven en zeventig.

Adri Stuart

Bronnen:

Materiële cultuur: huisraad, kleding en bedrijfsgereedschap. H. van Koolbergen. Cahiers voor lokale en regionale geschiedenis, De Walburg Pers, 1988.

Notarieel archief, archiefblok 0168, inv-nr. 2113, repertoire 1872-1895; inv-nr. 2098, notariële akten 1876-1878. Rijksarchief Gelderland.

DTB registers: Dopen NG gemeente Bemmelen 1719-1772; 1772-1811. Trouwen NG gemeente Bemmelen 1719-1772; 1772-1811.

Burgerlijke Stand Bemmelen, Geboorten 1811-1902; Huwelijken 1811-1922 (ook via GenLias op internet raadpleegbaar); Overlijden 1811-1932.

Noten:

¹⁾ GenLias is te benaderen via <http://www.rad.archief.nl/> (zie ook de link op de website van de Historische Kring Bemmelen)

²⁾ Zie Werkgroep AG-Infosys te Leiden (<http://home.planet.nl/~ag-infosys>).

Straatnamen in Bemmelen, Haalderen en Ressen

De Ambachtstraat

De Ambachtstraat in Haalderen loopt vanaf de Van der Mondeweg naar de Waaldijk. Aan deze straat, vroeger Schoolstraat geheten, is het ceramisch atelier 'Het Ambacht Haalderen' gelegen. De straat is genoemd naar 'Het Ambacht' dat in 1947 werd opgericht als een soort werkgelegenheidsproject voor jonge mannen.

Het bedrijf was eerst gevestigd aan de Van der Mondeweg, maar betrok in 1954 het gebouw op de huidige locatie. Het is opgetrokken op de fundamenten van de vroegere lagere school, die aan het eind van de Tweede Wereldoorlog werd verwoest en niet meer werd herbouwd als school.

Vóóordat deze straat in 1918, ter ere van de eigen school, de naam Schoolstraat kreeg, werd het in de volksmond 'melkvaart' genoemd. Het was de weg die de boeren namen om over de dijk naar de markt in Nijmegen te gaan. Heeft het ook te maken gehad met het melkrijden vanuit de polder? Het aardige is, dat er nu officieel een straat met die naam is. Aan de andere kant van Haalderen: een zijstraat van de Huchtstraat heet Melkvaart.

In het kringblad van januari 1997 werd al uitgebreid aandacht besteed aan 'Het Ambacht Haalderen'.

Maria Janssen

Onderhoud Donatuskerk afgerond

Kardinaal Simonis moest zich op zaterdag 15 september jl. helaas afmelden in verband met de herdenkingsbijeenkomst in Utrecht voor de slachtoffers van de aanslag in New York, eerder in die week. In zijn plaats was het deken Henk Jansen van het dekenaat Arnhem die in een fraai met bloemen versierde Donatuskerk een sobere dienst leidde. Aanleiding was de (bijna) afronding van het in het afgelopen jaar uitgevoerde groot onderhoud. Ruim vijftig jaar geleden, op 13 juli 1950, was het hulpbisschop Hanssen van Roermond die de Donatuskerk consacreerde. De kerk mocht toen weer voor diensten gebruikt worden.

*De foto toont de gehavende kerk voor de aanvang van de restauratie.
Fotocollectie: J. Derksen.*

Van de door oorlogshandelingen zwaar beschadigde Donatuskerk en van het herstel daarvan zijn vele foto's gemaakt. Eerder toonden we u er al enkele op deze plaats. Bij gelegenheid van de afronding van de huidige restauratie zochten we er nog een paar op. Daarbij kwamen we een foto tegen, die ons niet alleen een blik biedt op de kerk, maar ook op een oud stukje Loostraat. Op die foto uit 1950, die is opgenomen op de volgende bladzijde, kijken we vanuit zuidelijke richting naar de kerk met daarvoor een drietal woonhuizen.

Het meest linkse huis staat er nu nog steeds. Hier woont al veertig jaar mevrouw Van Engen en hier is ook haar Stomerij 'De Vlinder' gevestigd. Het huis werd omstreeks 1900 gebouwd door aannemer Van 't Hullenaar. Het was het eerste huis dat deze aannemer bouwde. Opdrachtgever was Jan van Engen, die zich er als schoenmaker vestigde. Van Engen verkocht het huis in de jaren voor de oorlog. Het werd vervolgens verhuurd aan schoenmaker Peters uit Nijmegen. In de jaren veertig had Nol van 't Hullenaar er nog een tijd een kruidenierszaak. In de vijftiger jaren was er weer een schoenmaker gevestigd. Dat was Buiting, die

later naar de Dorpsstraat verhuisde. In 1961 kwam kleermaker H.M. van Engen, een neef van de eerste bewoner, hier te wonen met zijn vrouw en zes kinderen. Kort daarna zou hij ziek worden. In 1965 overleed hij. Ruim een jaar later is mevrouw Van Engen eigenaar van het huis geworden. Het pand heeft altijd een winkelbestemming gehad.

De Donatuskerk en de drie woonhuizen aan de Loostraat. Fotocollectie: M. Janssen.

Voordat hij ziek werd, was de heer Van Engen behalve kleermaker ook nog koster van de Donatuskerk. Tijdens zijn ziekte en na zijn overlijden zijn mevrouw Van Engen en haar kinderen nog vijftien jaar blijven kosteren en bloemen schikken. Als een goede nabuur is mevrouw Van Engen vanaf de overkant van de Loostraat ook daarna nog altijd een grote betrokkenheid blijven houden bij de Donatuskerk, de pastorie en haar bewoners. Zo heeft zij ook de recente renovatie nauwgezet gevolgd en daarbij weer veel bijzondere momenten met haar camera vastgelegd.

Het middelste huis op de foto was van Th. Spanbroek. Het pand was van latere datum als dat van Van Engen. Het huis van Spanbroek had veel oorlogsschade en er is begin jaren vijftig een nieuwe winkel voor in de plaats gekomen. Na het overlijden van Spanbroek en zijn vrouw zat hier P. van Beek. In zijn winkel kon je terecht voor schrijfwaren en artikelen van kerkelijke aard, zoals rozenkransen en kerkboekjes. Van Beek was ook nog koster in de Donatuskerk. Nadat Van Beek stopte, kwam fotograaf Hilgenberg in het pand. Hij werd in 1988 opgevolgd door

de huidige bewoner P. Wiegerinck, die er eveneens een fotozaak heeft.

Het huis rechts is in de zestiger jaren afgebroken. Hier kwam later de weg naar winkelcentrum 'De Pollenbrink' te liggen. Het huis was ooit een statig pand aan de Loostraat, met een fraaie trap er voor. Als achtereenvolgende bewoners zijn nog bekend: mevrouw Van Bokhoven, dokter Horrevorts, in de vijftiger jaren nog dokter Van Hesteren en later de familie Jacobs. Meneer Jacobs was tot eind jaren zestig leraar aan de Bemmelse ULO-school. Bij zijn leerlingen was hij ook bekend als 'Pietje'.

Nieuws uit BEMMEL

HERSTEL R.K. KERK AANBESTEED

Onder toezicht van architect Joh. Sluijmer uit Enschede had Maandagmorgen alhier de aanbesteding plaats voor het herstel van de R.K. Kerk van de parochie van de H. Donatus te Bemmelm.

In totaal waren 20 inschrijfbiljetten ingeleverd.

De laagste inschrijver was de firma van de Gebr. Oosterhout te Wychen met een bedrag ad f 274.800,— en de hoogste inschrijver was het aannemersbedrijf Grauw uit Eindhoven met een bedrag ad f 427.688,—.

De firma J. J. Stoffels & Zn. alhier had ingeschreven ad. f 288.712,—.

De gunning geschiedde aan de laagste inschrijver.

En zo dwaalden we in dit artikel naar aanleiding van de voltooiing van het groot onderhoud van de Donatuskerk door het verleden. En we zagen dat ook op deze plaats in het centrum van ons dorp intussen veel is veranderd. Wat op de foto vooral nog opvalt, is het vele groen, niet alleen op de voorgrond, maar ook aan weerszijden van de kerk. Bijna als vanzelf komt bij ons de vraag op: hoe zou het er op deze plaats over nog eens vijftig jaar uitzien?

De zeer ingrijpende werkzaamheden voor het herstel van de oorlogsschade aan de kerk werden overigens, zoals blijkt uit het hiernaast afgedrukte artikel uit De Gelderlander van 26 oktober 1948, gegund voor f 274.800. Daar doe je nu geen groot onderhoud meer voor. Ook in dat opzicht is er intussen veel veranderd....

Maria Janssen en Gerard Sommers

P.S.: Wij zouden voor ons archief graag in contact komen met lezers die nog over oudere foto's beschikken van de voorzijde van de drie panden op pagina 61.

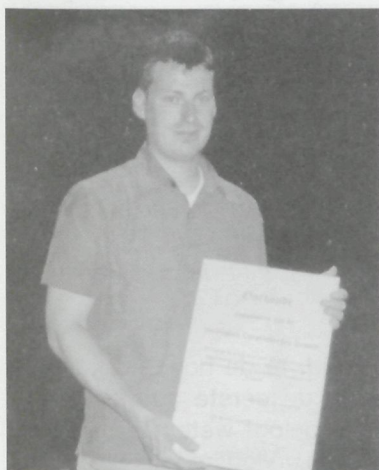
Kalender 2002

Vanaf midden oktober wordt de kalender 2002 weer afgeleverd. Behalve de bestelde oplage van bijna 800 stuks is er nog een beperkt aantal voor late beslissers te koop: prijs f 15, bij Joop Verburg of Gerard Sommers (adressen zie achterpagina). Wij raden u wel aan niet te lang te aarzelen, want op is op.

Kringprijs 2000

Net voor de pauze tijdens de thema-avond van 29 mei 2001 werd de jaarlijkse kringprijs van de Historische Kring Bemmelse door de voorzitter Marc Kocken uitgereikt aan het bestuur van Vereniging Dorpsbelangen Ressen.

Het is de tiende keer dat de kringprijs werd uitgereikt. De prijs werd ingesteld om een persoon of organisatie te eren, die zich beijvert voor het bewaren en het documenteren van het dorpseigene. In 1992 ging de prijs ook al eens naar Ressen. Dat was wegens de restauratie van de toren van de hervormde kerk. Intussen is de Vereniging Dorpsbelangen Ressen opgericht die haar best doet de kleine kern leefbaar te houden en te behoeden voor een te zeer opslokken door de grote stad. In 2000 presenteerde deze vereniging het boek 'Ressen verleden, heden en in de toekomst'. Vanwege haar inzet voor het leefbaar houden van het dorp Ressen en voor het documenteren van de Ressenese geschiedenis in woord en beeld valt haar nu de kringprijs ten deel.

De voorzitter van de Vereniging Dorpsbelangen Ressen, de heer H. Jansen, nam de ingelijste oorkonde, die aan de prijs verbonden is, in ontvangst. Hij bedankte de kring en bood aan voorzitter Kocken een exemplaar aan van de onlangs gereedgekomen videofilm, waarop alle huizen van Ressen zijn vastgelegd. Marc Kocken dankte daarvoor en sprak de hoop uit, nog veel samen te mogen werken met de Vereniging Dorpsbelangen.

Voorzitter H. Jansen van de Vereniging Dorpsbelangen Ressen toont de zojuist ontvangen oorkonde.

Eerder werd de kringprijs uitgereikt aan de families Emmen (1990), Berndsen (1991) en Teunissen (1994) voor het in ere herstellen van monumenten en aan het bestuur van de Stichting Restauratiefonds voor de restauratie van de Ressenese kerktoren (1992). Pastoor B. Stukart en J. Verburg kregen de prijs voor de geschiedschrijving over de Bemmelse kerken (1993), de VVV Boven-Betuwe voor de organisatie van NCRV Kerkenpad (1995), de familie Brenters-Goris voor het restaureren van hun woning (1996), D. Meurs voor zijn bijdrage aan het scholenproject 'Twee keer bevrijd' (1997) en mevrouw M. Janssen-Verhagen voor haar bijdrage aan het behoud van het dorpseigene in Haalderen (1999). Over 1998 werd geen kringprijs uitgereikt.

Joop Verburg

Ressen het dorp van Sint Vaast

Wie was de Heilige Vedastus?

In een aantal oorkonden betreffende het kloostergoed in de Betuwe wordt Ressen het dorp van Sint Vaast genoemd. In Ressen stond de hoofdhof, curtis of koningshof genoemd. Rexna betekent koningshof. Het dorp ontleent hieraan zijn latere naam Ressen.

Vedastus werd rond 460 in Périgord in Aquitanië geboren. In het geweld van de volksverhuizing was dit gebied in handen van de West-Goten of Visigoten gekomen. Deze Visigoten waren aanhangers van de eerste afscheidingsbeweging in de prille Christelijke kerk, het Arianisme. Vedastus zou rond 485 zijn uitgeweken naar het gebied van de Franken ten noorden van de Loire, omdat hij een afkeer had van de Arianen en medewerker werd van de bisschop van Toul. Na de slag bij Zülpich in 496, waarin Clovis de Allemanen versloeg, zou Vedastus op weg naar Reims Clovis onderricht hebben in de Christelijke godsdienst. Clovis beval zijn leraar voor een bisschopszetel aan bij Sint Remigius, aartsbisschop van Reims, die Clovis en zijn drieduizend aanhangers had gedoopt. Sint Remigius zalfde Vedastus tot bisschop en zond hem met zijn volgelingen naar het land van de Atrebaten in het noorden van het Frankische rijk aan de bovenloop van de Schelde. Bij zijn aankomst trof Vedastus een verwoest gebied aan met een uitgedunde en verarmde bevolking. De volksverhuizing had diepe sporen getrokken in het land van de Atrebaten, zoals op zovele plaatsen in Europa de volksverhuizing zinloze verwoesting en ontreddering had achtergelaten. De Franken, die Vedastus hier aantrof, waren uit hun stamland in de lage landen, onder meer onze Betuwe, verjaagd en zij hadden zich met de oorspronkelijke bevolking vermengd.

Deze missie van Vedastus was geen toevalligheid. In de honderd jaar van volksverhuizingengeweld hadden de monniken in de eerste abdijen en de bisschoppen in de steden het jonge christelijke geloof weten te bewaren. Door de bekering van Clovis genoten de monniken volledige vrijheid bij hun kersteningswerk en ze konden in noodgevallen rekenen op militaire bescherming. Op de fundamenten van de verwoeste Romeinse tempel in Nemetacum bouwde Vedastus een kathedrale kerk, toegewijd aan de heilige maagd Maria. (Tweehonderd jaar later zou Werenfridus in Elst hetzelfde doen en op de fundamenten van de Gallo-Romeinse tempel zijn kerk bouwen. Achter de huidige kerk van Ressen heeft de heer Van Olst basementen gevonden, die mogelijk zouden kunnen wijzen op een Romeinse zuilengalerij. Helaas is dit tot op heden niet nader onderzocht).

De Frankische monniken van Sint Vedastus gingen bedachtzaam en systematisch te werk in hun evangelisatiewerk. Consolidatie van bereikte resultaten en verbetering van de levensomstandigheden van de bevolking door verbetering

van de opbrengsten uit het agrarische bedrijf waren condities voor de vestiging van een solide christelijke gemeenschap met sociaal verantwoordelijkheidsgevoel en met democratische principes op lokaal niveau. Deze Frankische missionarissen waren in die tijd door deze strategie plaats- en streekgebonden. Hun systematische werk leek minder spectaculair dan de lange evangelisatiereizen van de monniken uit de prille Iers-Northumbrische kloostermilieus zoals Willibrordus en Bonifacius. Maar hun werk beklifde beter. Van onze eigentijdse zendelingen en missionarissen weten wij dat kersteningswerk een werk van lange adem en veel geduld is, dat altijd begint met de verbetering van levensomstandigheden.

Sint Vedastus werkte in onze landstreek tot aan zijn dood op hoge leeftijd in het jaar 540. Om de vruchten van zijn werk en van zijn volgelingen te bestendigen formeerde hij een kathedraal kapittel, waarin de volgelingen tot kanunnik werden benoemd. Op enkele kilometers van zijn kathedraal bouwde bisschop Vedastus in de eenzaamheid van het woud een klein kapelletje, waarin hij zich kon terugtrekken om te bidden en te mediteren. We moeten dit plaatsen in het monnikenideaal van die tijd, waarin men zich als kluizenaar graag in eenzaamheid bevond. Het was

de wens van Vedastus om in dit kapelletje begraven te worden, maar zijn stoffelijk overschot werd bijgezet in de crypte van zijn kathedrale kerk en pas in 670 werd zijn wens uitgevoerd, toen op de plaats van het kapelletje een machtige abdij was gebouwd met een nieuwe kloosterkerk, toegewijd aan Vedastus.

In 670 werd het gebeente van Sint Vedastus van de crypte van de Lieve Vrouwe-kathedraal naar de abdijkerk overgebracht. Deze kerk was gebouwd op de plaats van het kluizenaarskapelletje van Sint Vedastus. De plechtigheid werd geleid door bisschop Aubert van Kamerijk, die ook het initiatief voor de bouw van de abdijkerk had genomen.

De volgelingen van Vedastus noemden zich de Familia Sancti Vedasti en namen later de kloosterregel van Sint Benedictus aan. Deze Benedictijnen zijn de eerste missionarissen in onze Betuwe, die systematisch te werk gingen. Ze noemden het centrum van hun activiteiten in de Betuwe Ressen, naar hun grote voorbeeld: het dorp van Sint Vaast.

Martien A.G.M. Schenkels

Bron: 'Vie de Saint Vaast' door A.S. Bolt.

Oud archiefmateriaal

Voor de laatste keer verwijlen we in deze rubriek in het jaar 1933. In 'De Betuwe' werd uitvoerig verslag gedaan van de gemeenteraadsvergaderingen. Daaruit nu een greep.

Door de familie Wijking uit Blaricum werden aan de gemeente voor de raadszaal twee waterverfschilderijen, geschilderd door de kunstschilder Kruyf, aangeboden. Ze stellen Bemmels voor omstreeks 1830.

Er wordt een plaatselijke verordening ingevolge de bioscoopwet vastgesteld. *Misschien is een dergelijke verordening, die de nakeuring van films regelt, in deze gemeente nog niet direct noodig, stelt de burgemeester, maar men kan op den duur niet weten.* Er bestaat een Rijkscommissie voor filmkeuring, maar men kan zowel aan lokaliteit als aan film met een eigen verordening redelijke eisen stellen voor *gezondheid, veiligheid en zedelijkheid*. Het raadslid Milder is voorstander van een strenge keuring, *want men gaat tegenwoordig te ver.*

Het bijzonder (= niet openbaar) onderwijs krijgt f 7,33 per leerling. Daarvan moest alles, behalve de salarissen van het onderwijzend personeel, worden betaald. Wettelijk moest de gemeente aan het bijzonder onderwijs hetzelfde betalen als aan het openbaar onderwijs. Een gemeente als Bommel, die geen openbaar onderwijs had, kon zich op de hoogte stellen bij andere gemeenten die dat wel hadden en hun vergoeding daarop aanpassen. Bommel nam het gemiddelde van Kesteren, Wamel en Herwijnen. In 1931 werden de kosten nog op f 11,- per leerling vastgesteld, al werd daarvan slechts 80% uitbetaald. In 1933 kostte het bijzonder onderwijs in de hele gemeente Bommel f 6.800, terwijl dat enige jaren terug nog f 11.000 was. Raadslid Geene hoopte dat het onderwijs niet onder deze bezuinigingen zou lijden....

Over het beschikbaar stellen van geld voor de werkverschaffing merkte burgemeester Herckenrath op: *Het is in het belang van vele werkelozen, dat ze spoedig aan het werk gezet worden daar zulks ten goede komt aan hun moreel. Verschillenden willen 't liefst maar arbeiden. Misschien zijn er wel uitzonderingen, maar ook voor hen is werk niet kwaad.*

In de raadsvergadering van 25 maart 1933 worden als objecten voor de werkverschaffing genoemd de aanleg van een nieuw kerkhof in Haalderen en werk in de polders van Angeren en Doornenburg en op 24 juni is bekend dat het dichten van de kolk te Haalderen en het daaroverheen aanleggen van een weg doorgaat. Het rijk subsidieert 75% van de werkzaamheden. De rest moet door gemeente en provincie worden bijeengebracht. Het aanleggen van de weg door de kolk in Haalderen was een werk dat meerdere jaren in beslag zou nemen. Zoals uit de krant blijkt, was hiervoor liefst 50.000 m³ zand nodig.

— Ged. Staten hebben zich verenigd met het besluit van den Raad dezer gemeente tot onderhandsche aanbesteding aan H. W. Paes te Nijmegen voor de levering van 50.000 M³ zand voor het dichten der kolken te Haalderen tegen 43,9 cent per M³.

*Uit: De Betuwe van 1 sept. 1933
Gelders Documentatiecentrum
Bibliotheek Arnhem.*

In verband met de slechte financiële positie van de gemeente was er ook een en ander te doen over kortingen op salarissen. Tenslotte moest iedereen zijn steentje bijdragen. Uiteindelijk kregen ambtenaren, de gemeentelijke geneesheer, veearts en vroedvrouw een korting van 5,5% op hun salaris.

— Zondagmiddag half vijf luidde weer de brandklok te Bemmél. Brand bleek uitgebroken in het pand bewoond door den heer P. Evera, wonende in 't Vossenhol alhier. Hevige rookwolken waren ver in den omtrek zichtbaar. Na 'een enkel oogenblik vatte het rieten dak vlam en brandde zoowel achterhuis als woonhuis. Ook de stal, eenige meters van het woonhuis gelegen, brandde spoedig en viel weldra in elkaar. Niets kon gered worden. Het vee, dat nog in huis was, kon men echter naar buiten jagen. Alles brandde tot den grond af. De groote kassen achter 't huis staapte en 't platte glas naast de woning kregen ook schade. De burgemeester was spoedig ter plaatse. De brandweer kon niets uitrusten. Slangen werden gelegd van Huis Bemmél tegenover de R. K. Kerk over 't Bosch tot de plaats van de brand, vele honderden meters verder. Na ongeveer vijf kwartier kon er water gegeven worden. Door 't vuile water weigerden de kleppen van de spuit enkele malen. Alleen het nablussen kon de brandweer verrichten. Om ruim 8 uur keerde de brandweer naar huis terug. Verzekering dekt de schade.

Hoewel de pers niet erg lovend was over de brandweer van Bemmél, vond de burgemeester, dat er nauwelijks mogelijkheden waren daar iets aan te doen.

Om goed te kunnen functioneren was een bedrag van f 5.000 nodig en dat was er eenvoudig niet. Een bijdrage van de verzekeringsmaatschappij zat er echt niet in. Dus moest er maar weer een 100 meter nieuwe slang worden gekocht.

*Uit: De Betuwe van vrijdag 1 september 1933. Gelders Documentatiecentrum
Bibliotheek Arnhem.*

In augustus 1933 werd melding gemaakt van het feit, dat de weleerwaarde heer J.C.J.M. Poell uit Bemmél benoemd was tot kapelaan in Achterveld.

Joop Verburg

De Man van Lent en zijn nazaten

Archeologisch onderzoek in de Waalsprong

Met de uitbreiding van Nijmegen naar de laaggelegen Betuwe (Waalsprong) heeft het gemeentelijke Bureau Archeologie er een stuk wetland als onderzoeksgebied bij gekregen. Dat betekent een groot potentieel aan vondsten van hout, been en andere organische materialen. Dat er in 1998 op een terrein langs de Laauwikstraat in Lent ook menselijke skeletten uit de middenijzertijd aan het licht kwamen, was evenwel een grote verrassing, om meerdere redenen. Ten eerste zijn lijkbijzettingen uit die periode hoogst uitzonderlijk, aangezien cremen toen de norm was. Ten tweede lag één van de vier skeletten op de buik, met de arm in de nek, dwars boven het graf van een man die met een oorring en twee vlechtringen getooid was - de Man van Lent. Behalve deze skeletten lagen er in het grafveldje ook enkele crematiegraven uit dezelfde tijd, omstreeks de 5e eeuw v.Chr.

Bij dit archeologisch onderzoek in de Waalsprong is een waterput zichtbaar geworden.

Een skeletgraf van een vrouw in een soortgelijk gemengd grafveldje in Geldermalsen geeft het idee dat het begraven in plaats van cremen is ingevoerd onder invloed van de Noord-Franse Kelten (Marne-cultuur). Zowel de sieradendracht van de bedoelde vrouw als de bijgiften in haar graf doen aan een Noord-Franse begraafing denken. Hoewel de sieraden van de Man van Lent eerder in een noordelijke dan een zuidelijke traditie passen, zou de toepassing van de lijkbijszetting aan dezelfde Franse invloed kunnen worden toegeschreven. Dit idee is echter aan het wankelen gebracht door een recente vondst van een

grafveld met 15 crematiegraven en 16 skeletten aan de Steltsestraat. Dit grafveldje wordt voorlopig gedateerd in de 7^e en 6^e eeuw v.Chr., nog vóór de Noord-Franse invloed. Gezien de vastgestelde vrouwenversiering met bronzen haarringen nabij de oren, is het mogelijk dat het hier om invloeden, of zelfs immigranten uit het Middenrijnse gebied gaat (Hunsrück-Eifel-cultuur). In ieder geval telt Lent nu meer skeletten uit de ijzertijd dan er in de rest van Nederland en omgeving bekend zijn.

Een deel van de schedel met links de daarbij aangetroffen haarringen.

Enkele eeuwen later, in de 1e eeuw v.Chr., zijn er zéker Duitse migranten het rivierengebied binnengekomen. Het zijn de door Tacitus vermelde Bataven. Aan de hand van muntvondsten (triquetrum-munten) is af te lezen dat zij zich in eerste instantie in de regio Kessel-Empel-Tiel hebben gevestigd. Pas later zwermden ze oostwaarts uit, maar het is de vraag of zij zich ook in het Waalspronggebied hebben gevestigd. Inheemse nederzettingen aan de Steltsestraat in Lent en langs de Van Boetzelaerstraat in Oosterhout lijken continu bewoond te zijn door een lokale bevolking. Het is waarschijnlijker dat de nieuwkomers en de lokale bevolking van het rivierengebied in enkele decennia tot een nieuwe etnische eenheid zijn versmolten - onder de noemer Bataven.

Van deze batavisering merken we weinig. Hoogstens valt te noteren dat de vormgeving van het inheemse aardewerk rond het begin van de jaartelling snel aangepast wordt aan wat er tussen de Rijn en de Weser gangbaar was. Van de

romanisering die op de batavisering volgt, zien we daarentegen veel meer. Met name de nederzetting van circa 4,5 ha in Oosterhout laat zien hoe in twee eeuwen niet alleen de Romeinse materiële cultuur, maar ook de kleding en zelfs religieuze praktijken bij de inheemse bevolking steeds meer ingang vinden. In het nabijgelegen Ulpia Noviomagus, de enige stad in het rivierengebied, had men voorbeelden te over. De boerderijen die de nederzetting domineren, hebben echter een opmerkelijk traditionele vorm, vergeleken met andere inheemse woonplaatsen in het door de Romeinen beheerste gebied ten zuiden van de Rijn. De Romeinse dakpannen die in de nederzetting zijn gevonden, lijken andere toepassingen te hebben gehad dan als dakbedekking. Hoogstens de vondst van een enkel stukje olijfgroene muurschildering geeft het idee dat de Romeinse cultuur zich toch ook een plaats in de bouwtradities heeft verworven.

Dit artikel is een samenvatting van de lezing van 29 mei 2001.

Peter van den Broeke,
Bureau Archeologie Gemeente Nijmegen

Internetwetenswaardigheden

Deze keer een tweetal aanwijzingen. De eerste is om genealogische brongegevens van Bemmél via internet te verkrijgen en de tweede om genealogische gegevens uit te wisselen met andere geïnteresseerden. De genoemde verwijzingen (links) staan, zoals gewoonlijk, ook op de website van de Historische Kring Bemmél (zie op de achterkant van het kringblad).

AG-Infosys

AG-Infosys is de naam van een genealogische werkgroep te Leiden die documenten van vóór de Napoleontische tijd omzet naar computerbestanden. Deze documenten, die meestal handgeschreven zijn en vaak ook in Oudnederlands schrift zijn opgesteld, worden 'getranscribeerd', dat wil zeggen naar een soort standaard Nederlands omgezet en vervolgens als tekstbestand (ASCII formaat) opgeslagen. Deze computerbestanden worden, tegen een geringe vergoeding, op diskettes aangeboden en zijn zo met elke tekstverwerker te lezen en af te drukken.

De activiteiten van de genealogische werkgroep richten zich voornamelijk op het geografische gebied van Rijnland (grotweg: van Woerden, omgeving Leiden tot Haarlem) en het Land van Kleef (grotweg: ten oosten van Nijmegen tot nabij Duisburg. Van Bemmél, dat hier nog net onder valt, zijn op deze manier de

kerkboeken van de Nederduits Gereformeerde gemeente (periode 1623-1811) en van de Rooms-katholieke gemeente (periode 1795-1811) bewerkt.

Voor meer informatie volgt hier het adres van de werkgroep en tevens het secretariaat: Werkgroep AG-InfoSys, p/a Maasstraat 8, 2314 TX Leiden. Telefoon: 071-5897407 (op werkdagen tussen 20.00 en 22.00 uur). Website: <http://home.planet.nl/~ag-infosys> E-mail: infosys@wxs.nl

Mailing list

Een mailing list, ofwel een e-mail lijst, is een lijst met e-mailadressen van personen die zich aangemeld hebben bij zo'n lijst. Met een mailing list kan men elektronische berichten uitwisselen. Elk bericht dat een deelnemer naar de mailing list stuurt wordt onder alle deelnemers verspreid. Iedereen kan het bericht lezen en eventueel daarop reageren. Stel, er is een genealogische mailing list en je hebt je aangemeld. Nu heb je een vraag op genealogisch gebied, bijvoorbeeld je wilt graag weten of er iemand is die iets meer weet over het echtpaar Theodorus Jansen en Hendrina Gerritsen in Bommel. Je stuurt die vraag naar het e-mail adres van de mailing list en je wacht vervolgens af. Iemand die daar meer van weet kan daarop reageren en zo kan een levendige en leerzame uitwisseling van gegevens ontstaan tussen personen met dezelfde interesse.

Op genealogisch gebied zijn er mailing lists die een bepaald gebied als onderwerp hebben, zoals USA of Nederland of Gelderland, maar het kan ook op een familienaam gericht zijn of een speciaal onderwerp als militairen, heraldiek, enzovoort. Een belangrijke website met mailing lists is RootsWeb (<http://www.rootsweb.com/>). Hier kun je je aanmelden voor de Nederlandse mailing list. Dit gaat heel eenvoudig door een mailtje te sturen naar NETHERLANDS-L-request@rootsweb.com waarbij als onderwerp het woord 'subscribe' wordt ingevuld (zonder aanhalingstekens). In de tekst van het mailtje staat alleen het woord 'subscribe'. Het stoppen van de stroom van berichten kan door een mailtje te sturen met het woord 'unsubscribe' ingevuld in het onderwerp en in het bericht zelf.

De internetpagina van de kring

Sinds de ingebruikneming van een eigen internetpagina door de kring in mei 1999 zijn er (medio september 2001) ruim 2250 bezoekers geregistreerd. Van deze bezoekers is 79% binnenlands, 8% komt uit het buitenland en van 13% is de herkomst niet bekend. De internetpagina van de kring wordt nog voortdurend verder ingericht en verfraaid. Er wordt inzicht gegeven in hetgeen door de kring in de afgelopen jaren is gerealiseerd. Daarnaast krijgt u actuele informatie over komende activiteiten.

Adri Stuart

Boeken

Monumentenboek Bemmeler door Paul van der Heijden en John Enckevoort. Fotografie Armand Lamée

Dit boek is een initiatief van de Stichting Streekmuseum Over-Betuwe en kwam tot stand met steun en medewerking van diverse bedrijven en instellingen, waaronder de kring. Het doel van de uitgave was alle 17 rijksmonumenten en de 82 monumenten van de gemeentelijke monumentenlijst van de vroegere gemeente Bemmeler op een uitnodigende wijze in één uitgave te bundelen. Van elk van de objecten is een foto en een korte beschouwing opgenomen. Door de mooie, ruim weergegeven foto's en de uitstekende leesbaarheid van de teksten is dit boek op uitstekende wijze geslaagd in het realiseren van het gestelde doel. Na een succesvol verlopen eerste verkoopdag op de Culturele Manifestatie van 9 september jl. is het boek nu verkrijgbaar bij de plaatselijke bibliotheek voor de prijs van f 25. (ISBN 90 5917 015 6; 170 pagina's, circa 100 foto's, formaat 21x25cm).

Agenda

Museum Het Valkhof

Openingstijden: donderdag tot en met vrijdag 10-17 uur, zaterdag, zon- en feestdagen 12-17 uur, maandag en eerste Kerstdag gesloten. Toegang: volwassenen f 7,50, kinderen van 4-17 f 5. Museumjaarkaart geldig.

De Gouden Eeuw van Gelre

Rond 1500 beleefde het oude hertogdom Gelre zijn Gouden Eeuw. Machtige Gelderse hertogen waren de opdrachtgevers van kunst die behoort tot de absolute Nederlandse top. De tentoonstelling 'De Gouden Eeuw van Gelre. Kunst en cultuur in het oude hertogdom' werpt licht op een fascinerend en gloedvol stuk vaderlandse geschiedenis. Bezoekers kunnen genieten van manuscripten, schilderijen en prenten, heiligenbeelden, reliekhouders, altaarstukken, kerkelijk zilver en meubilair – in totaal zo'n 300 objecten. Deze expositie loopt van 8 september tot en met 18 november 2001.

Nijmeegse nieuwjaarswensen uit de 18^e en 19^e eeuw

Straatvegers, nachtwakers, lantaarnaanstekers, klokkenluiders, torenwachters en tamboers. U ziet ze op historische nieuwjaarswensen die Museum Valkhof exposeert in de wintermaanden. Zeker vanaf de 16^e eeuw zijn geïllustreerde nieuwjaarswensen in gebruik. Net als onze krantenjongens ging men er mee langs de deur in de hoop op een nieuwjaarsfooi. Onder eenvoudige illustraties staat steeds een lang gedicht, waarin de wens wordt verwoord. De oudste bewaarde Nijmeegse wens stamt uit 1731, de laatste uit 1903.

De expositie loopt van 1 december 2001 tot en met 3 februari 2002.

TROUWLUSTIGEN!

Het is..... aantrekkelijk uw aankopen van

**ELECTRISCHE EN
HUISHOUDELIJKE ARTIKELEN**

*met deskundig advies en een gedegen service bij ons
te kopen.*

Wij bieden u veel mogelijkheden

Th. v. d. Sant - Bemmél

TELEFOON 08801 - 471

14-6-1967

W.G.v. Egerschot DR. POELLSTRAAT 2 - BEMMEL
Telefoon 244

6-6-1967

NIEUW IN BEMMEL!

Kleuren televisie

Kom vrijblijvend bij ons binnen

DAGELIJKS UITZENDING
van 's morgens 8.30 tot 9.30 uur

**LOEWE OPTA
BLAUPUNKT - PHILIPS**

T.V.- en Radio-speciaalzaak

J. M. van Toor

FLIERENHOFSTRAAT 24 - BEMMEL - TEL. 08801-573

2-6-1967

Historische Kring Bommel

Secretariaat: J. Verburg,
Teselaar 61,
6681 BE Bommel.

Bankrekening: Rabobank Bommel 10.57.26.443

Internetadres: http://www.trefpunt.net/hk_bommel/default.htm

Samenstelling bestuur:

Tel: (0481-)

Drs. M.H.J.M. Kocken (voorzitter/archeologie)	Franciscusstraat 14, 6681 VT Bommel.	465522
J. Verburg (secretaris)	Teselaar 61, 6681 BE Bommel.	461603
G.J. Sommers (penningmeester)	De Houtakker 1, 6681 CW Bommel.	464933
M.J.P. Janssen-v.Gelder (documentatie)	Dorpsstraat 8, 6681 BN Bommel.	464349
A.B.P.M. Stuart (genealogie)	Bakershoeve 106, 7326 DM Apeldoorn.	055-5410637

Redactie:

De redactie voor deze uitgave werd gevormd door Maria Janssen, Marc Kocken, Gerard Sommers, Adri Stuart en Joop Verburg. Kopij en andere berichten voor de redactie kunnen worden ingeleverd bij de redactieleden.

Lidmaatschap Historische Kring Bommel:

Deze uitgave wordt gratis verspreid onder de leden van de kring. Wilt u ook lid worden, of anderen lid maken: aanmelding kan plaatsvinden bij het secretariaat. De contributie bedraagt f 25,- (€ 11,35) per jaar; tweede en volgende gezinsleden betalen f 10,- (€ 4,54).